

љу

бав

ТВРЋАВА

МИРА_____2

програм: 62–72

ДУНАВСКО

МОРЕ_____74

програм: 118–124

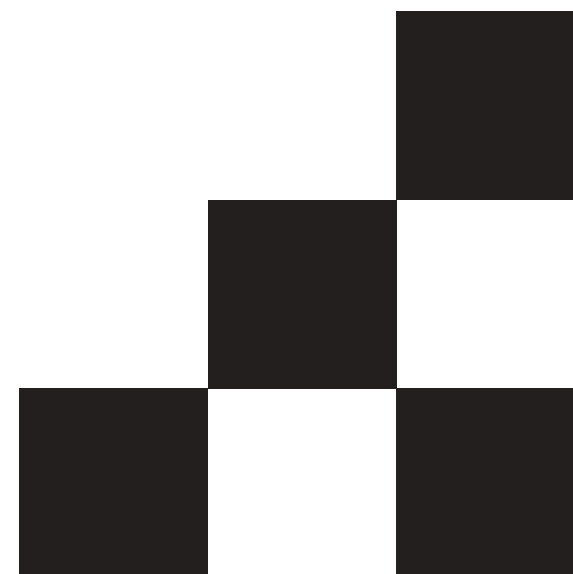
ТВРЋАВА

МИРА

17/6

17/7

СТВАРАЛАШТВО КАО ТРАЈНИ ТЕМЕЉ МИРА

ЕВРОПСКА УНИЈА НАСТАЛА ЈЕ НА РУШЕВИНАМА ЕВРОПЕ НАКОН ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА, КАКО СЕ НЕ БИ ПОНОВИЛЕ СТРАХОТЕ ЕВРОПСКИХ РАТОВА СА РАЗОРНИМ ПОСЛЕДИЦАМА. УСУЂУЈЕМО СЕ ДА КАЖЕМО ДА, КАО ТАКВА, ЕВРОПСКА УНИЈА СИМБОЛИЗУЈЕ СВОЈЕВРСНУ ТВРЂАВУ МИРА КОЈА, ИЗМЕЂУ ОСТАЛОГ, ПРОМОВИШЕ МИРОВНЕ ПОЛИТИКЕ СА ЦИЉЕМ СПРЕЧАВАЊА СУКОБА ИЗМЕЂУ СУСЕДНИХ ЗЕМАЉА НА ТЛУ ЕВРОПЕ. У ТО ИМЕ, НОВИ САД КАО ЕВРОПСКА ПРЕСТОНИЦА КУЛТУРЕ ПОЗИВА СВЕ ДА ЗАЈЕДНО КРИТИЧКИ ПРОМИСЛИМО О УЗРОЦИМА И ПОСЛЕДИЦАМА РАТНИХ СУКОБА И КРЕНЕМО У ПОТРАГУ ЗА КУЛТУРОМ МИРА КРОЗ ТЕОРИЈУ И ДРУШТВЕНО АНГАЖОВАНУ УМЕТНОСТ. ТАКВО ПРОМИШЉАЊЕ ПОЗИВА НАС НА СУОЧАВАЊЕ СА ПРОШЛОШЋУ, НОВ ОДНОС ПРЕМА КУЛТУРИ СЕЋАЊА, ОДАВАЊЕ ПОЧАСТИ ЖРТВАМА РАТОВА У СВЕТУ, ЕВРОПИ И НА ЗАПАДНОМ БАЛКАНУ, А ПИТАЊЕ КОЈЕ У ВЕЗИ СА ТИМ ПОСТАВЉАМО ГЛАСИ: КАКО ДЕСТРУКЦИЈУ ПРЕТВОРИТИ У КРЕАЦИЈУ КАО ТРАЈНИ ТЕМЕЉ МИРА?

Може ли Нови Сад (п)остати тврђава мира? Одговор на то питање пружа огромни фортификацијски објект који је симбол града и циљ многобојних посетилаца и туриста – Петровадинска тврђава. Археолошка истраживања показала су да су на том месту постојале људске насеобине још од неолитских времена, а садашњу монументалну тврђаву је, на месту претходне средњовековне грађевине, изградила Аустрија у периоду од 1692. до 1780. године због сталне опасности од Турака и близине границе са Османским царством. Због своје величине и доминантности добила је назив Гибралтар на Дунаву. После Другог светског рата, тврђава се демилитаризује и у очима грађана све више постаје место

мира – дугих романтичних шетњи, културних и музичких дешавања. Њена повест у себи садржи историју Европе у малом, којом објашњавамо и оксиморон „Тврђава мира”. У европској историји мир није датост, већ је нешто за шта се вредело борити. Сама Европска унија је последица рђавих ратних искустава која се претварају у своју супротност – сами сукоби воде ка еволутивном резултату, ка изградњи уније на начелима мира и сарадње. Концепт Европске престонице културе као такав изграђен је, као својеврсна духовна тврђава, на вери да уметност и култура могу значајно да допринесу промоцији помирења, дијалога, међусобног разумевања. У оквиру програмске целине „Тврђава мира” истражујемо

различите концепте културе мира, помирења и заједништва и подстичемо пројекте који промовишу антифашистичке идеје и негују ангажован и критичан приступ у вези са узроцима и последицама рата, кроз уметност и хуманистичке науке. Низ програма омогућава да се о конфликтима и постконфликтним друштвима разговара кроз призму обичних грађана, студената и стручњака. Изложбе, перформанси и концерти подразумевају и нормативно излагање грађана садржајима на локацијама у ширем центру Новог Сада, у Креативном дистрикту, Сремским Карловцима, на мосту Дуга и Петровадинској тврђави, кроз које нужно морају да пролазе. Посебан фокус програмског лука „Тврђава мира” и његових програмских целина (Реквијем, ЕУтопија, Бунт, Голубица) усмерен је на пројекте који проблематизују актуелне ратове у свету и доприносе помирењу у региону. Кроз тематску проблематизацију грађанских ратова на ексјугословенским просторима, као и кроз трауме и последице које су они изазвали, а које и данас осећамо у региону, желимо да промовишемо Нови Сад као „тврђаву мира”.

17/6 – 19/6/2022.

ТВРЂАВА

МИРА

РЕКВИЈЕМ

ВИШЕ СТОТИНА РАТОВА...

... ВОЂЕНО ЈЕ НА ТЛУ ЕВРОПЕ ОД 15. ДО 20. ВЕКА, А КУЛМИНАЦИЈА ЈЕ ДОШЛА СА ПРВИМ И ДРУГИМ СВЕТСКИМ РАТОМ, У КОЈИМ ЈЕ, САМО НА НАШЕМ КОНТИНЕНТУ, СТРАДАЛО 32 МИЛИОНА ЉУДИ. РЕКВИЈУМОМ ИМ ОДАЈЕМО ПОЧАСТ. ВЕЛИКА ИМЕНА КЛАСИЧНЕ МУЗИКЕ ПОПУТ МОЦАРТА, ВЕРДИЈА, БЕТОВЕНА, ГУНОА, БРИТНА, БАХА И ДРУГИХ, ОД РЕКВИЈЕМА СУ НАПРАВИЛИ ДЕЛА ЗА СВА ВРЕМЕНА. ОПЕЛО, У ПРАВОСЛАВНОМ И ГРКОКАТОЛИЧКОМ ЦРКВЕНОМ КОДЕКСУ И, НЕШТО ДРУГАЧИЈЕ У КАТОЛИЧКОМ, АНГЛИКАНСКОМ И ЛУТЕРАНСКОМ, МИСА ЗА ПРЕМИНУЛЕ, ИНСПИРАЦИЈА СУ ЗА САГЛЕДАВАЊЕ ПРОШЛОСТИ НА ЈЕДАН УЗВИШЕН НАЧИН, КРОЗ КЛАСИЧНУ МУЗИКУ, АЛИ И ДРУГЕ УМЕТНИЧКЕ САДРЖАЈЕ У ОКВИРУ ОВЕ ПРОГРАМСКЕ ЦЕЛИНЕ. КАО ЕВРОПСКА ПРЕСТОНИЦА КУЛТУРЕ, ОСЛОНИЛИ СМО СЕ НА ИНТЕРКУЛТУРАЛНИ ЗНАЧАЈ ОВИХ КЛАСИЧНИХ ДЕЛА И СХВАТИЛИ ИХ КАО УМЕТНИЧКУ СЛУЖБУ, ЗА ОНО ШТО СМО УПАМТИЛИ И ЗА ОНО ШТО СЕ НЕ СМЕ ПОНОВИТИ.

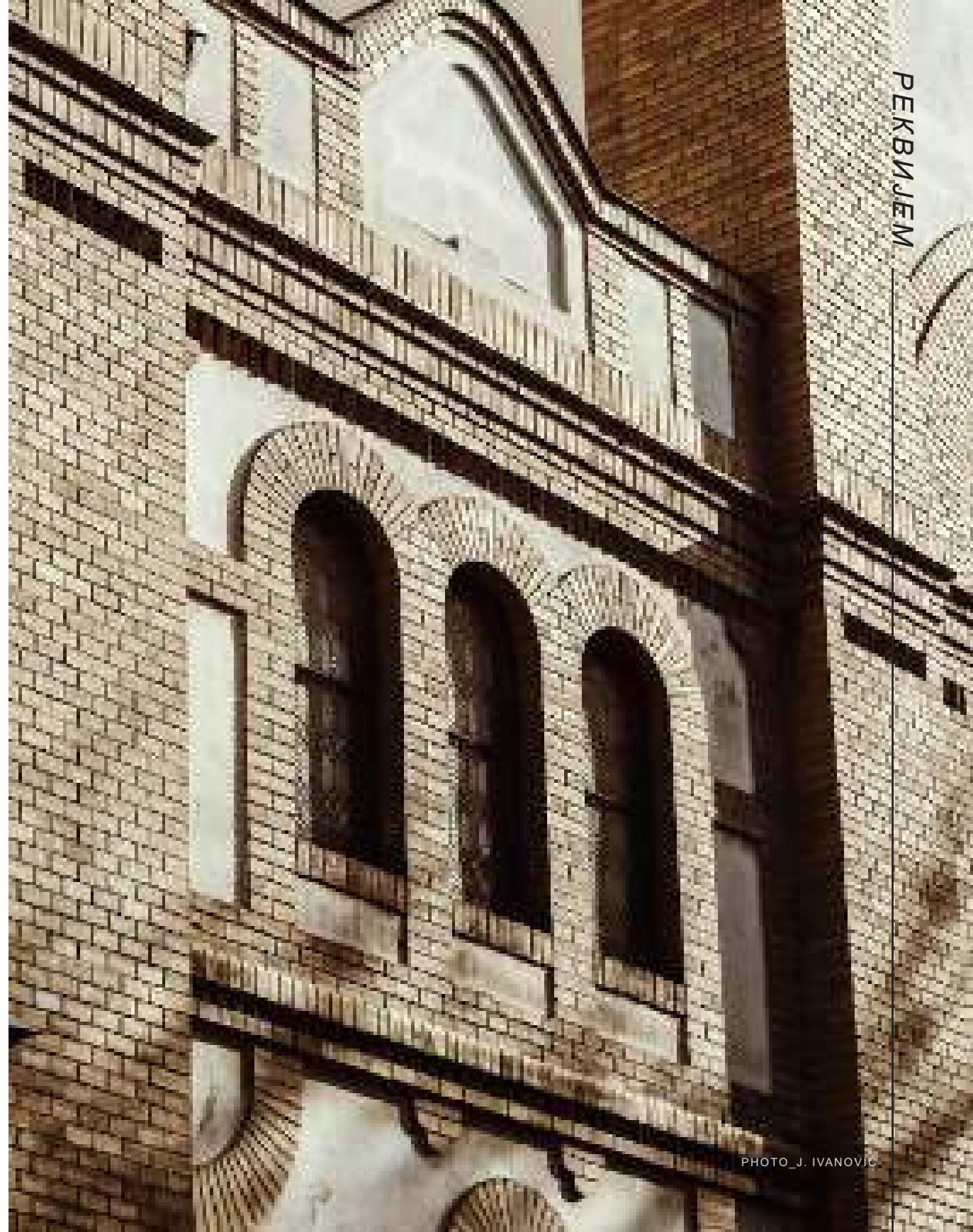
Број жртава у Европи доживео је велики пад након оснивања Европске економске заједнице 1957. године, а конфликти су, ако се изузму сукоби на Балкану, ретки и након оснивања Европске уније 1993. године. Повесть сукоба и страдања иза апстрактних категорија и описа у себи садржи конкретне жртве и просторе страдања. Године 2022. навршава се осамдесет година од такозване Рације у Јужној Бачкој која је обележила историју Новог Сада у Другом светском рату. За три ледена дана у водама Дунава је нестало преко 1300 Новосађана, а укупан број несталих током погрома је око 4500, већином православних Срба и Јевреја. Век за нама био је, укратко, најдраматичнији и за Европу и за Србију, а тик пре почетка новог миленијума, наша земља је претрпела још једну трагедију – НАТО бомбардовање. Прошло је две деценије, а Нови Сад је постао Европска престоница културе, препознат на историјској и културној мапи Европе, иако ван Европске уније, мултикултурални град у којем живи 21

национална мањина, град препознатљив по срушеним и обновљеним мостовима, који је управо мостове прокламовао као метафоричну идеју водиљу за један од највећих подухвата у богатој традицији културног повоја града.

Тродневни програм многобројних актера из Србије, Европе и Израела представиће разноврсне приступе критици ратних сукоба, суочавању са прошлошћу и обележавању сећања на жртве ратних сукоба. Притом, подсетићемо суграђане, али и све Европљане, на локални значај немилих догађаја како бисмо покушали да изградимо другачији однос према индивидуалној и колективној култури сећања. Како оно није само ствар времена, већ и простора, кроз посете програмима у ширем центру, пратимо историјске догађаје који су се баш ту одиграли и утицали на изградњу идентитета Новог Сада, у покушају да аутентичним доживљајем пробудимо нову визију мира и културе дијалога.

„НЕКА ОВА КУЋА БУДЕ ДОМ МОЛИТВЕ ЗА СВЕ НАРОДЕ”

ХЕБРЕЈСКИ ЈЕ НАТПИС НА УЛАЗУ У НОВОСАДСКУ СИНАГОГУ, КОЈА ЈЕ ЈЕДАН ОД СИМБОЛА ГРАДА. ЈЕВРЕЈСКИ НАРОД ЈЕ ВЕКОВИМА БИО НЕОДВОЈИВИ ДЕО ИСТОРИЈЕ НОВОГ САДА, АЛИ И ЧИТАВЕ ЕВРОПЕ, А СКОРО ЈЕ ПОТПУНО ИСТРЕБЉЕН У НАЈКРВАВИЈЕМ СУКОБУ КОЈИ СВЕТА ПАМТИ. СА ЊИХОВИМ НЕСТАНКОМ, ИЗМЕНИЛА СЕ СЛИКА ГРАДА. УЗ БРОЈНЕ ДРУГЕ НАРОДЕ КОЈИ СУ ПРЕТРПЕЛИ ВЕЛИКЕ ГУБИТКЕ, ДАНАС СЕ СЕЋАМО ЊИХОВИХ И НАШИХ СТРАДАЊА, СА ЦИЉЕМ ДА СЕ ОНИ НИКАДА НЕ ПОНОВЕ. ЈЕВРЕЈСКА УЛИЦА, НОВОСАДСКА СИНАГОГА, АЛИ И БРОЈНЕ ЗГРАДЕ ПОРЕД КОЈИХ СВАКОДНЕВНО ПРОЛАЗИМО УЛИЦАМА НОВОГ САДА, ПОДСЕЋАЈУ НАС НА ВИШЕВЕКОВНО ПРИСУСТВО ОВОГ НАРОДА КОЈИ ЈЕ ЧИНИО И ВАЖАН ДРУШТВЕНИ ФАКТОР У НОВОСАДСКОЈ СРЕДИНИ. ЗАТО СЕ КАО ЕВРОПСКА ПРЕСТОНИЦА КУЛТУРЕ, ДОТИЧЕМО ЈЕВРЕЈСКИХ, ПРАВОСЛАВНИХ И СВИХ ДРУГИХ СТРАДАЛНИКА, НА ГРАДСКИМ ПУНКТОВИМА КОЈИ ПАМТЕ ИСТОРИЈСКЕ ДОГАЂАЈЕ, А ХОЛОКАУСТ ПОСМАТРАМО КАО РЕЛЕВАНТАН ЗА РАЗУМЕВАЊЕ ДРУШТВЕНИХ ИЗАЗОВА СА КОЈИМА СЕ И ДАНАС СВЕТА СУОЧАВА.

PHOTO_J. IVANOVIĆ

Данашња јеврејска заједница у Новом Саду броји око 620 чланова. У време пре Другог светског рата, када је сам Нови Сад имао око 60.000 становника, ова заједница је бројала је око 4.200 душа. Иако је данас малобројна, јеврејска заједница се поноси многобројним активностима којима далеко превазилази своју реалну величину. Јеврејска општина Нови Сад ће кроз низ програма под насловом *Синагога, место сусретања* приказати изузетно богату традицију и културу Јевреја која нам је остављена у наслеђе, како би се млађим генерацијама пренела обавеза сећања. Велики број чланова заједнице чинили су угледни људи (лекари, адвокати, фармацеути, професори, уметници, архитекте и трговци, а већином и добротвори) који су били заслужни за многе значајне новосадске подухвате чији су позитивни резултати и данас видљиви. Данашња синагога (четврта новосадска синагога) изграђена је 1909. године добровољним прилозима чланова јеврејске заједнице. Неке од најлепших новосадских зграда подигле су јеврејске породице. Након ратних страдања, популациона слика се у потпуности мења. А после рата, од малог броја преживелих, део је, оснивањем државе Израел, заувек отишао из нашег града. Дуг према Јеврејима који су убијени током Холокауста је велики. „Упркос свему, ми смо овде”. Ово је реченица која најбоље описује данашњу ситуацију. Синагога је симбол сусретања различитих култура, уметника из целог света. И не стоје случајно изнад улазних врата новосадске синагоге стихови пророка Исаије на хебрејском: „Нека ова кућа буде дом молитве за све народе”. У оквиру програма *Синагога, место сусретања* биће реализоване три активности којима ће се представити јеврејска култура и традиција на овим просторима. Јеврејска општина представља *Културу јеврејских Сефарда*¹, када је планиран гастрономски догађај са Мирјам Таубер и ученицима Средње школе „Светозар Милетић”, који ће заједно припремити једно сефардско јело. Др Ели Таубер ће говорити о традиционалном и модерном животу јеврејских мушкараца у Сарајеву. Оваквим концептом

жели се постићи повезивање онога што је наслеђе традиције (чији природан развој је Холокауст прекинуо) са оним што је жива традиција међу сарајевским Сефардима. Сарајево, као више него значајан центар јеврејског живота, и жена и мушкараца, биће овим путем, на изванредан начин, парадигма једне од јеврејских културних традиција. Потом нас очекује *Изложба слика Мелите Краус*², у оквиру које ће бити одржана и дискусија. У обраћању тим поводом, посетиоце уводимо у елементе јеврејске вере и традиције, са посебним нагласком на мотиве и теме које уметница обрађује. Публика ће бити у могућности да разговара са уметницом и да се упозна са мотивима њених слика који припадају превасходно наслеђу источноевропских Ашкеназа, тако да ће ова интеракција бити својеврсно мапирање темељних кодова ове културне традиције. Идеја је да се, упркос катастрофалним последицама Холокауста, укаже на виталност, али и преображаје овог сегмента јеврејске културе.

Уз подршку Фондације „Конрад Аденауер”, за крај програма крећемо на музичко-плесно путовање кроз време и простор на ком се сусрећу три реномирана ансамбла у музичко-сценском *Наступу хора „Хашира”, плесне групе „Маајан” и клезмер састава „Кол шел к'фир”*³, који своје активности спроводе под покровитељством Јеврејске општине Нови Сад и чине део савремене јеврејске културне сцене. Кроз наступе ових ансамбала приказаће се богатство и разноврсност јеврејске хорске музике, изузетно креативне кореографије и јединствена сазвучја са разних меридијана која чине емотивну и динамичну клезмер музику. Синагога, у којој ће се концерт одржати, својом ће акустиком и духовним амбијентом допринети непоновљивом доживљају који ће публика понети са овог догађаја.

РАЦИЈА СЕ НИЈЕ ДОГОДИЛА У НОВОМ САДУ

ВЕЋ СТРАШНИ ПОГРОМ, КОЈИ ЈЕ ЗАУВЕК ПРОМЕНИО НОВИ САД. УМЕСТО ПОЛИЦИЈСКОГ ПРЕПАДА И ПРЕТРЕСА, ШТО РАЦИЈА ОЗНАЧАВА, ЖЕЛИМО ДА СЕ СЕТИМО ЖРТАВА БРУТАЛНОГ ЕТНИЧКОГ МАСАКРА КОЈИ СЕ ВЕЋ ОСАМДЕСЕТ ГОДИНА НАЗИВА ПОГРЕШНИМ ИМЕНОМ. КО ЈЕ ОДГОВОРАН ЗА ТО? ПОЧИНИОЦИ КОЈИ СУ ГА ТАКО НАЗВАЛИ ДА БИ ПРИКРИЛИ СВОЈ ЗЛОЧИН ИЛИ МИ КОЈИ ГА И ДАНАС ОЛАКО ПРИХВАТАМО БЕЗ ДУБЉЕГ ПРОМИШЉАЊА О ЊЕГОВОМ ЗНАЧЕЊУ? ДА ЛИ СЕ И ТА ПОВРШНОСТ МОЖЕ САГЛЕДАВАТИ КАО НЕГИРАЊЕ ХОЛОКАУСТА НА ТЛУ ЕВРОПЕ? УМЕСТО ДА САМО ЗАГРЕБЕМО ПО ПОВРШИНИ, ИСТИНИТИМ, ЧЕСТО ЛИЧНИМ И ПОТРЕСНИМ ПРИЧАМА, ЖЕЛИМО ДА ДУБЉЕ УТОНЕМО У МРАЧНЕ ТОКОВЕ НОВОСАДСКОГ И ЕВРОПСКОГ СТРАДАЊА.

У настојању да се вратимо хронотопима културе сећања, пратићемо и личне приче, пре свега Новосађана страдалих у Другом светском рату, али и оних којима је Нови Сад био успутна станица до места егзекуције. Из визуре уметника и/или њихових потомака, интегришући тако разнолике личне прошлости у једну заједничку прошлост града и државе, што ће нам као друштву омогућити да их се заједнички сетимо. А на том путовању сетићемо се песника Миклоша Раднотија, затим Богдана Шупута из пера Ласла Блашковића, као и настрадале новосадске јеврејске породице Рот кроз објектив њихове унукe Марисе. Сетићемо се хероине Аполоније која је стала пред стрељачки вод са својом пријатељицом Маријом и Моше Берахе кроз ноте његовог унука Ронија Берахе. Сетићемо се Новосађанина доктора Душана Јовановића, праведника међу народима. Путовање кроз сећања почињемо тематским програмом *Од Рације до Аушвица: Нови Сад – град културе сећања* са циљем да из различитих перспектива

истражимо пре свега Холокауст као злочин без преседана у историји, као догађај који је уздрмао наше поимање људских вредности и из темеља променио савремену цивилизацију. Програм је осмислила и води организација „Тераформинг“ из Новог Сада, у сарадњи са низом међународних и домаћих партнера, међу којима су и Архив Војводине, Културни центар Новог Сада, Фондација „Европски дани јеврејске културе“ из Луксембурга, Јеврејски музеј Грчке из Атине, Музеј Јевреја Галиције из Кракова и други партнери. У програму учествује низ историчара, педагога, музеолога, архивиста, уметника, редитеља, глумца, музичара и других гостију из Аустрије, Немачке, Норвешке, Холандије, Мађарске, Словачке, Чешке, Грчке и других земаља. Кроз програм *Од Рације до Аушвица: Нови Сад град културе сећања* истраживаћемо у европском и српском контексту због чега се сећамо и чега се сећамо, зашто је Холокауст још увек релевантан за разумевање друштвених изазова и проблема са којима се данас суочавамо –

од фалсификовања историје, лажних вести и медијске (не)писмености, до савремених појава антисемитизма, антициганизма, неонацизма и расизма. Панел дискусије, у којима учествују водећи европски и српски стручњаци из различитих области који се баве обликовањем културе сећања, прати специфична сценографија са елементима изложбе, перформанса као сценског израза и са музиком и „поетским коментаром“ сваког од учесника. Осим дискусија, програм има и јасан уметнички и едукативни карактер, од изложби едукативних графичких новела, музичких и плесних наступа, до најаве европског фестивала *Европски дани јеврејске културе*. Овај програм сачињен је у сарадњи са међународном фондацијом „Европска асоцијација за очување и промоцију јеврејског наслеђа и културе“, којим се прави „увертира“ за отварање традиционалне међународне манифестације *Европски дани јеврејске културе*⁴ и биће употпуњен културним садржајем у виду концерата, дебата, изложбе.

PHOTO_V. VELIČKOVIĆ

Први дан програма *Од Рације до Аушвица: Нови Сад град културе сећања* почињемо међународном трибином *Тражити или пружати уточиште*⁵ и сценско-музичким програмом у Историјском архиву Града Новог Сада, симболички на месту где су похрањена сведочанства, фотографије и записи о масовној ликвидацији Срба и Јевреја коју су у јануару 1942. године извеле мађарске фашистичке власти на подручју, тада окупиране, Бачке. Потом се селимо у бившу фабрику, данас Културну станицу Свилара, простор у којем је 1944. године неколико дана провео јеврејско-мађарски песник Миклош Радноти са другим логорашима током усиљеног марша (познат као „Борски транспорт“) који их је из рудника у Бору одвео директно у смрт у масовним гробницама. У Свилари отварамо *Изложбу графичких новела о Холокаусту*⁶ и настављамо са трибинским програмом на тему *Игра генерација*⁷.

Програм *Од Рације до Аушвица: Нови Сад – град културе сећања* отвара нови круг међународних трибина у Свилари са темом *Живот после Холокауста*⁸, као и трибином *Сестре браће Барух*⁹. Након програма у Свилари, из једног простора страдања се селимо у други – Кеј жртава рације, тик поред Штранда, данас најпознатије новосадске плаже, некада места страдања на ком је фашистички окупатор у такозваној „Јануарској рацији“, од 21. до 23. јануара 1942. године, извршио масовно стрељање више од хиљаду недужних грађана Новог Сада. На Кеју је, у то име, постављена бронзана композиција „Породица“, висока четири метра, посвећена палим жртвама у Другом светском рату и једна од симбола Новог Сада. „Тераформинг“ ће на овом месту представити јавну поставку, *Изложбу графичких новела о Новосадској рацији*¹⁰. Један од многих страдалих у овом погрому је и значајни новосадски уметник Богдан Шупут, коме је пошту одао Ласло Блашковић у роману *Царинска улица*¹¹, који ће бити промовисан током програмске целине „Реквијем“. Блашковић је у роману приказао

моћну слику Новог Сада за време Другог светског рата и у периоду после Другог светског рата, све до савременог тренутка.

Новосадска рација је уједно била и повод за животни пројекат фоторепортерке Марисе Рот из Лос Анђелеса, добитнице Пулицерове награде. Она ће у Културној станици Свилара отворити потресну изложбу, *Једна особа плаче: Жене и рат*¹², инспирисану личном породичном трагедијом, која се везује за Нови Сад, с обзиром на то да су њени прабаба, баба и деда погинули у такозваној Новосадској рацији 1942. године. Фотографије су снимане у периоду од преко тридесет година, покривајући више од десет ратних сукоба. Овај глобални фото-есеј бави се непосредним и дуготрајним ефектима рата на жене. Изложба која је обишла свет, први пут је приказана у Музеју толеранције у Лос Анђелесу. Овако је Мариса описала своја осећања након посете Новом Саду:

„Моја бака ми је оставила упаљено светло. Осећам то у свом срцу, иако је никада нисам упознала. Била је убијена на прагу своје куће у Новом Саду у Југославији, заједно са њеним мужем, мајком и братом, хладног јануарског дана 1942. године, зато што су били Јевреји. Светло се пробијало кроз прозор који је на стаклу имао нежно угравиране цвице, на једној страни двокрилних врата која су водила у салон. Његов пар на другим вратима је био неукрашен, очита замена за нешто што је било изгубљено. Овај прозор сам први пут видела у лето 1984. године, на целодневnoj породичној посети Новом Саду, која је мог оца вратила у кућу у којој је одрастао, први пут након што је напустио Југославију у новембру 1938. године, када је имао 26 година. Иако нисам то ни знала, тридесетогодишња одисеја почела је за мене тог истог дана“.

PHOTO: J. C. EMER

PHOTO: E. BONTLING

А, онда вас позивамо да се сетимо *Аполоније и Марије*¹³, кроз изложбу о потресној и трагичној истинитој причи о пријатељству између Немице и Српкиње у Новом Саду, непосредно пред и током Другог светског рата. Ово пријатељство окончало се њиховим погубљењем током Рације у Јужној Бачкој 1942. године коју су спровеле мађарске окупационе власти. Културни центар Новог Сада ће, у партнерству са Историјским архивом града Новог Сада, од Ликовног салона током трајања изложбе и стручних вођења направити својеврстан едукативни простор, где ће се кроз текст, слику, разговор и интеракцију, публика провести кроз реконструисану причу о Аполонији и Марији како бисмо афирмисали херојска и племенита дела замрачена наративима такозване „велике историје”.

Након отварања изложбе *Аполонија и Марија*, на Летњој сцени Културног центра Новог Сада сетићемо се Моше Берахе и логорских искустава официра поражене Југословенске војске, те начинама на који су они, кроз драмску представу коју су припремали и играли у логорским условима, покушавали да превладају све страхоте рата које су их задесиле у заробљеништву. Представа по мотивима драме *Моше Берахе „Пеге у срцу”*¹⁴, биће премијерно изведена током „Реквијема”, у продукцији Студентског културног центра Нови Сад. Режија ове представе је поверена Милораду Милинковићу, а дух времена ће кроз музику оживети управо унук Моше - Рони Бераха.

Сетићемо се и хероја Новосађанина др Душана Јовановића, редитеља Бранка Бауера из Хрватске и књижевника Мидхата Беггића из Босне и Херцеговине, који су понели титулу „Праведника међу народима”, јер су били спремни на жртву за спас недужних, ризикујући своје животе да би спасили Јевреје у Другом светском рату. Ово признање, у виду медаље и повеље, сведочи о храбром чину људи који нису Јевреји, а који су током тешких година Другог светског рата ризиковали да изгубе своје животе и животе ближњих како би спасавали често њима непознате особе јеврејског порекла. Израелски парламент је 1953. године формирао „Јад Вашем”, музеј сећања на жртве Холокауста, у којем постоји зид часних људи где се урезају имена свих Праведника, а донедавно је била пракса да се сади и дрвеће у њихову славу, чиме се симболизује живот и поновно рађање. Од 25000 Праведника на свету, 131 је, за сада, регистровано из Србије, а троје из Новог Сада: Марија Томић, Надежда Пашчан и др Душан Јовановић. Културни центар Новог Сада ће, у част ових хероја, реализовати изложбу под називом *Праведници међу народима*¹⁵, уз подршку Меморијалног центра „Јад Вашем” из Израела, који ће уступити сав потребан материјал у виду фотографија, докумената, текстова и остале архивске грађе потребне за реализацију пројекта.

ЗАМРЗНУТИ КАДАР

МЕТАФОРА ЛЕДА НАС ИЗ 1942. ГОДИНЕ ДАЉЕ ВОДИ У РАТНЕ ДЕВЕДЕСЕТЕ, КАДА ЈЕ ГРУПА ЛЕД АРТ СВОЈИМ ПРОЈЕКТИМА ОКУПИЛА ОНЕ КОЈИ СУ „ОСТАЛИ ОВДЕ” И „РЕКОНСТРУИСАЛИ ЗЛОЧИН” У „ЛЕДЕНОЈ КЛИМИ” ХЛАДЊАЧА, УЛИЦА, ГАРАЖА И СМЕТЛИШТА.

За време ратова на простору бивше Југославије, једна група уметника замрзавала је своја уметничка дела да би на симболичан начин сачувала уметност за нека боља времена. Да ли смо их данас дочекали? Замрзавање и хибернација су били одговор на пропадање и дубоку аномију друштва. Из свега тога, израста несаломива жеља за бољим сутра, потреба да се верује у утопију и нада да уметност може променити свет. Пројекат уметничке групе „Лед Арт”, која је у кризним балканским деведесетим била једна од најактивнијих алтернативних уметничких група, реализује се у оквиру читавог програмског лука „Тврђава мира”, кроз све кластере, а кулминира изложбом у Музеју савремене уметности Војводине. *Дан леда*¹⁶ обележава годишњицу првих акција групе Лед арт Замрзавање и Потоп. Конкретно, реч је о реперформансу прве новосадске акције Лед арта Потоп, када је Змај Јовина улица била преграђена леденим блоковима. Пројекцијом на леденом зиду, којим ћемо преградити део Католичке порте, дајемо осврт на иницијалне разлоге за покретање рада Лед арта.

PHOTO_V. PAVLOVIC

А када се лед открави, а кадар одмрзне, наставља се универзална прича о страдању човечанства. Кроз објективе самосталних ратних фоторепортера постајемо сведоци њихових трагичних судбина и ратних страхота. На путу тог сећања, фотографија постаје непосредни извештач, медиј који доследно преноси живот и реалну емоцију. Свет је био изненађен када је први пут угледао црно-беле ужасе Кримског рата и увидео шта рат сам по себи значи. Нажалост, и у актуелном тренутку често смо сведоци немилих сукоба и људске патње на свим странама света, али се поставља питање – на који начин их доживљавамо? Савремено доба избрисало је осећај за стварност услед прегршт информација које нас свакодневно засипају, па сваколики друштвени потреси брзо изгледе у надирању нових. Но, и поред тога, фотографије посматрамо као веран и суров приказ страдања, а њихове ауторе као хероје свог доба. Управо изложбу *Стрингери*¹⁷ аутор Никола Луцати посвећује недовољно заштићеним и плаћеним младим ратним фотографима, сниматељима

и новинарима – фриленсерима, од којих су многи погинули „на задатку” током протеклих деценија широм света. „Стрингер” (енгл. stringer) је назив за „фриленсере”, самосталце који су плаћени по објављеној фотографији/видеу/причи и често се нађу у позицији да морају да прихвате понуђени посао по сваку цену, без осигурања и ресурса, које сталним новинарима пружају медијске куће које користе њихове услуге. У конфликтним зонама, беспопштедна конкуренција и експлоататорски радни односи воде ка њиховој још већој изложености опасностима професије. Изложба ће бити постављена на павиљону, сачињеном од грађевинског материјала, на отвореном јавном простору у центру Новог Сада. То је привремена инсталација са циљем да се уочи улога и видљивост новинара и хонорарних сарадника, медија и економских машина. Овај павиљон/инсталација у центру Новог Сада симулираће ратом разрушени објекат.

НОТАМА МИРА

И МУЗИКОМ БЕЗ РЕЧИ,
ПРИСЕТИЋЕМО СЕ ИСКУСТВА
РАТА И ОБЕЛЕЖИТИ ПОБЕДУ
ЖИВОТА.

Славни Дмитриј Шостакович је у лето 1960. године, поводом рада на музици за филм који је сниман у Источној Немачкој, стигао у Дрезден, град који је 1945. године највише пострадао у савезничком бомбардовању. Број жртава у Дрездену премашио је онај у Хирошими. Овај утисак код Шостаковича приказао је сећање на опсаду Лењинграда када је настала Лењинградска симфонија, истовремено историјско и музичко дело-реакција на тоталитаризам уопште, са универзалним смислом и јасним мотом: у знак сећања на жртве фашизма и рата. Један од најпознатијих младих камерних састава у Новом Саду, Камерата Нови Сад у оквиру Нео фестивала изводи Шостаковичеву *Камерну симфонију*¹⁸, познати пример победе уметности над деструкцијом и тоталитаризмом. Па ипак, пре него што настане утисак, патње трају.

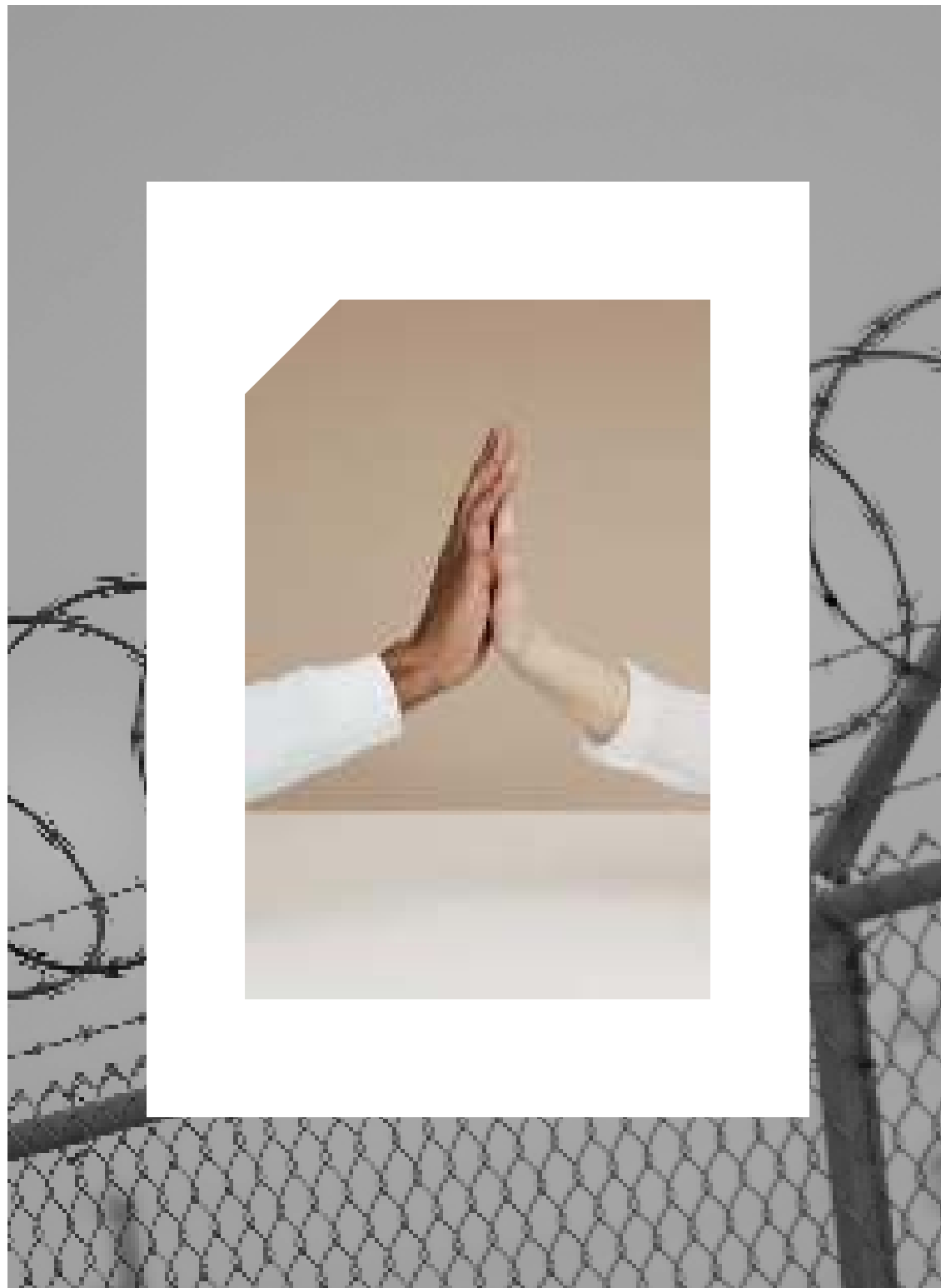
Парадоксално, непосредни сведоци ужаса (п)остају најпродуктивнији ствараоци чија дела остају заувек упамћена. Тако је један од најзначајнијих композитора 20. века, Оливије Месијан, од самог почетка Другог светског рата био у војсци, а само годину дана касније доспео у логор. Пред 400 заробљеника, премијерно је изведена Месијанова композиција за клавир, виолончело, виолину и кларинет – *Квартет за крај времена*¹⁹. Иако су пола године након заробљеништва музичари ослобођени и враћени у Француску, композитор је запазио да никада није био слушан са више пажње и разумевања. Зато и данас као Европска престонице културе слушамо ово дело, и то у извођењу музичара са различитих крајева света, из Србије и Јапана: Шиносуке Инугал (клавир), Александра Тасића (кларинет), Марка Милетића (виолончело) и Јукико Уно (виолина). И на крају, долазимо до савремених облика извођења који евоцирају јеврејску традицију.

Након времена смрти и сећања на ратне страхоге, победу живота симболично ће, за крај програма „Реквијема”, означити Малерова *Друга симфонија*²⁰.

Бавећи се тематиком смрти и преображења, Малерова *Друга симфонија* представља портал ка схватању и прихватању животног циклуса. Централна мисао овог дела сажета је у речима хора на врхунцу финала: *Sterben werd' ich um zu leben* (Умрети морам да бих живео даље), и представља једну од најузвишенијих и највишеслојнијих порука, изван свих религиозних догми. Сви ми понекад морамо „умрети“ да би живели даље, морамо дотаћи дно да би се винули у висине. Цела цивилизација морала је проћи кроз хиљаде година интензивних, разорних ратних сукоба чија је кулминација био Други светски рат: тек када смо схватили да би следећи, нуклеарни рат, значио тотално уништење, дошло је до

трансформације и формирања организованог система којим би се спречио нови, фатални глобални сукоб. Малерове речи, а пре свега његова музика, представљају највећи дар једног уметника човечанству, настављају да нас инспиришу, али и опомињу. Промишљајући о вишеслојности порука које нам пружа *Друга симфонија* Густава Малера, можемо закључити да је ово монументално дело само по себи „Тврђава мира”, љубави и вере у грандиозност људског духа. У Европској престоници културе, за крај „Реквијема”, слушаћемо *Другу симфонију* у изведби Војвођанског симфонијског оркестра, у партнерству са Музичком омладином Новог Сада и под диригентском палицом светског маистра Александра Марковића, који је са само 29 година постао шеф-диригент Опере у Инзбруку, а током припрема за Европску престоницу културе на то место је дошао и у чувеном Војвођанском симфонијском оркестру.

ЕУТОПИЈА

23/6 – 27/6/2022.

ТВРЂАВА

МИРА

ПУТЕВИМА ДОБРОГ МЕСТА

Ако је „Реквијем” упозорење, „ЕУтопија” је потрага за правим путем. На згаришту порушене Европе, после два трагична светска рата, састали су се државници и политички лидери са визијом, одлучни да нађу заједничке интересе и ставе тачку на међусобне сукобе и осигурају будућност за наредне генерације. Од тада Европа настоји да буде ЕУтопија, што у преводу са старогрчког језика може да значи „добро место”, па иако ни сама Европска унија по некима можда не представља савршену заједницу, њена сврха је пре свега мирнодопска (а не једино економска), а „Добро место” је увек боље од ратова и сукоба.

Различити уметнички и трибински програми током пет дана „ЕУтопије” покрећу дијалог домаћих актера и европских партнера о будућности Европе, размишљамо о томе како се супротставити изазовима који су пред нама и како да заједно остваримо Европу мира коју желимо. „ЕУтопија” симболички почиње и завршава на Великом Лиману, делу града који је у веку за нама био симбол модерног, индустријског и алтернативног културног развоја, али и великих губитака. На Кеју жртва рације, где се завршава „Реквијем”, „ЕУтопија” креће изложбом *У потрази за Европом*²¹, која нас дуж Београдског и Сунчаног кеја, крај универзитетског кампуса, води до Креативног дистрикта као правог доброг места и симбола савременог и омладинског стваралаштва, где ће се водити живи разговори о актуелним темама. Уметничка кулминација свих програма је извођење Бетовенове *Девете симфоније* у славу Европе и мира!

PHOTO_T. HEFTIBA

ЕВРОПСКЕ СТАНИЦЕ

ДУЖ НАЈВАЖНИЈИХ НОВОСАДСКИХ ТОПОНИМА, СУОЧИЋЕ НАС СА ПРОШЛОШЋУ И УКАЗАТИ НА ПРОМЕНЕ У КОЈИМА СВИ ТРЕБА ДА УЧЕСТВУЈЕМО. ПОСЛЕРАТНА ЕВРОПА ГРАДИ(ЛА) СЕ НА ТЕМЕЉИМА НОВИХ ВРЕДНОСТИ, А КАО ЕВРОПСКА ПРЕСТОНИЦА КУЛТУРЕ, НОВИ САД ЋЕ ИХ ПРЕДСТАВИТИ НА АУТЕНТИЧНИМ МЕСТИМА – ДАНАС ОМИЉЕНИМ ЛОКАЦИЈАМА СУГРАЂАНА, А НЕКАДА ПУНКТОВИМА СТРАДАЊА И БУРНИХ ДОГАЂАЈА, КОЈИ НАС НА КРАЈУ ДОВОДЕ ДО ОАЗЕ КУЛТУРНОГ СТВАРАЛАШТВА У НАШЕМ ГРАДУ.

Изложба на отвореном *У потрази за Европом* је прича о стварању послератне Европе, односно о Европи коју тек треба да створимо. Најважнији део концепта је мултимедијална изложба развијена на модуларан начин, где су модули (станице) постављени на девет тачака дуж Београдског кеја, Кеја жртава рације и Сунчаног кеја. Ми грађани, који пролазимо кејом наилазећи на станице, постајемо не само део сценографије, него и неодвојив део саме изложбе. На тај начин се, и симболички и конкретно, остварује непосредна интеракција између садржаја изложбе и града Новог Сада, његових грађана, односно целокупног друштва. Девет одабраних важних историјских личности биће водичи у разрешавању дилема са којима се суочавала послератна Европа кроз друштвене промене које су омогућиле стварање

PHOTO: J. IVANOVIĆ

континента какав данас познајемо. Изложба је тематски подељена на три дела: „Суочавање са прошлошћу”, „Завршавање Другог светског рата” и „Реформе”, а сваки део прате дискусије са међународним гостима. Кроз сарадњу са међународним тимом кустоса, културних стручњака из Србије и Европе, изложбу организују „Тераформинг” из Новог Сада, у партнерству са Фондацијом „Конрад Аденауер” и Архивом Војводине из Новог Сада. На путањи наше симболичке потраге за Европом, а у славу мира као најзначајније европске вредности протеклих деценија, Правни факултет Универзитета у Новом Саду организује у склопу „ЕУтопије” интернационалну мултидисциплинарну конференцију *Мир и право*²² о историји и импликацијама мировних уговора, од Карловачког мировног споразума до Дејтона. На месту где се данас налази Капела мира, културно добро од изузетног значаја, потписан је давне 1699. године Карловачки мир између Аустрије и њених европских савезника и Отоманске империје. Циљ међународне конференције коју организује Правни факултет у Новом Саду је успостављање мостова између старе (Потсдам), нове (Сегедин) и будуће (Нови Сад) Европске уније, на основама научног истраживања мировних процеса као најзначајније заједничке европске вредности. Конференцију прати и отворена трибина у Креативном дистрикту која ће, осим за учеснике конференције, бити доступна за ширу јавност како би се указало на значај који су мировни процеси остварили, не само на пољу уједињења Старог континента него и успостављања заједничких друштвених вредности и неговања културе мира као њиховог везивног ткива.

КО ЈЕ СМИСЛИО ГРАНИЦЕ

И ДА ЛИ ОНЕ ДЕЛЕ СВЕТ НА ЕВРОПУ И ОСТАТАК СВЕТА? ОДГОВОР ЋЕ ДАТИ УПРАВО НЕЕВРОПСКИ УМЕТНИЦИ, АКТИВИСТИ И ТЕОРЕТИЧАРИ У ГАЛЕРИЈИ НА ОТВОРЕНОМ, ГДЕ ЋЕМО ПРОНАЋИ ОДГОВОРЕ НА ПИТАЊА КОЈА СЕ ЧЕСТО ИЗБЕГАВАЈУ.

Изложбом застава на Субином платоу *Замишљене границе*²³, у организацији Галерије „Бел Арт” и кустоско уређивање аутора из удружења „Курс”, критички се преиспитују односи који почивају на потенцирању разлика између Европе и остатака света („других”), покрећући тако питања која су често занемарена у културним круговима, али и политичким дебатама на теме као што су неоколонијализам, ксенофобија, интервенционизам и др. Позивањем уметника, активиста и теоретичара чије је порекло неевропско, аутори желе да чују како се они односе према идеји Европе као ЕУтопије и према Европи која се често представља као простор благостања, толеранције и мултикултурализма. Фокус уметничких радова и интервенција ће ићи у два правца: питање савремених миграција и питање економске доминације и експлоатације. Програм подразумева поставку дизајнираних застава на 49 јарбола на Субином платоу, као и јавну дискусију на тему „Замишљене границе”. Изложба се реализује уз велику инфраструктурну подршку Градске управе за грађевинско земљиште и инвестиције.

ДИЈАЛОГОМ ДО РАЗУМЕВАЊА, СЕЋАЊЕМ ДО БУДУЋНОСТИ

ТАКО ЗАМИШЉАМО ПОМИРЕЊЕ И СУОЧАВАЊЕ СА ИСТОРИЈОМ И ТЕМАМА КОЈЕ СЕ РАДО ЗАОБИЛАЗЕ.

Окосницу Еутопије чине друштвено ангажовани говорни програми *На маргини*²⁴ и *Фестивал помирења СОЦ*²⁵, у својеврсној – агори амфитеатру на отвореном, у Креативном дистрикту. Из великих сукоба и светских ратова, у дијалоге 21. века и потрази за Европом мира, водиће нас удружење „Крокодил” и Филозофски факултет, са придруженим партнерима и бројним домаћим и иностраним гостима. Током пет дана дискусија, дебата и округлих столова бавићемо се питањима која се тичу искуства живота у конфликтним и постконфликтним европским зонама, борбе за права жена у различитим облицима патријархата, односа урбанизма и политике, дијалектике објективног и субјективног насиља, етике ненасилног отпора и света након пандемије вируса ковид 19. Затим, дебатоваћемо о заједничкој прошлости, моделима помирења заснованог на потребама, те односом институција друштва, медија и саме друштвене заједнице према питању жртава и политикама помирења.

Током прве две вечери друштвено ангажованог говорног програма, у организацији удружења „Крокодил”, очекује нас *Новосадска дебата о Европи* – хетерогена дискусија са три учесника и модератором; *Гигантомахија* – двоугао без модератора, укрштање мишљења двају

учесника на неку актуелну тему; *Софа интересеју* – предавање или разговор еминентног госта с модератором, где гост бира форму и тему. До сада потврђени гости дводневног програма су политиколози Иван Крастев (Бугарска), Флоријан Бибер (Аустрија) и Иван Вејвода (Србија), писци Миљенко Јерговић (Хрватска) и Биљана Србљановић (Србија). За истински дух живе дебате јамче модератори Љубица Гојгић и Игор Штикс. Језик трибинског програма биће енглески, а планиран је симултани превод, као и превод на знаковни језик. Догађај ће бити емитован уживо на Јутјуб каналу *Krokodil Engaging Words*.

Штафету потом преузима Филозофски факултет, стављајући акценат на изазове Западног Балкана кроз говорни програм СОЦ-а. Занимљиво је да је у локалној култури, соц вишеслојна реч, чија смо значења запазили као метафору у друштвеном контексту – соц је најпре, талог од кафе који се сматра плодним ђубривом за биљке те им даје нови живот, а онда и „терен” за гледање у будућност, што представља један од локалних ритуала при испијању кафе, с друге стране, соц јасно асоцира и на друштво уопште, тако да тродневни истоимени фестивал у програму Европске престонице културе реферише управо на све аспекте садржане у самом називу. Током трећег дана „еутопијских” разговора, учесници СОЦ-а се баве изналажењем модела помирења заснованог на потребама. Иницијатива младих за људска права тематизује заједничку југословенску историју и наслеђе. У нешто интимној атмосфери,

посетиоци ће „један на један“ са редитељком Миланом Никић моћи да размене сећања на период живота у бившој СФРЈ, унутар чувеног киоска K67. Некада симбол модернизације, прогресивног дизајна и технолошких промена у Југославији, ова трафика дизајнера Саше Махтига је након њеног распада, постала симбол транзиције да би коначну уметничку валоризацију добила тиме што ју је њујоршки Музеј савремене уметности (МОМА) уврстио у своју колекцију најбољих и најуспелијих примера индустријског дизајна двадесетог века. Милана Никић ће у *Трафици сећања*²⁶, уз непосредну комуникацију са „купцима“, доћи до индивидуалних прича и сећања, која ће бити забележена у аудио и видео-форми, а на основу којих ће настати предлог за представу за израду финалног мултимедијалног перформанса који ће се реализовати у септембру месецу 2022. године у оквиру „Каледоскопа културе“.

Хајлајт СОЦ-а ће бити специјални гости из „Покрета за демократију у Европи 2025 - *Diem25*“ и организације *Progressive International*: познати европски филозоф и политички активиста Срећко Хорват (Хрватска), политички економиста Давид Адлер (САД), а очекује се и формална потврда о учешћу јединствене економске поп-звезде, научника и политичара Јаниса Варуфакиса (Грчка). Четвртог дана Институт за филозофију и друштвену теорију из Београда иницира дебату о заједничкој историји и конфликтним идентитетима, а очекују нас и разговори на тему *Европских костура из ормара*. Кулминација вечери је пројекција филма о ратним ветеранима из деведесетих година, *Мушкарци не плачу*, Алена Дрљевића и потоњи разговор на тему ратних искустава. Завршни програм, петог дана „ЕУтопије“, поставља запаљиво питање о савременом национализму.

СЛАВИМО ЕВРОПУ – ДЕВЕТ СИМФОНИЈА И ШЕСТ СВИТА У ЈЕДНОМ ДАНУ

ПРЕДСТАВЉАЈУ ДО САДА НЕЗАПАМЋЕНИ ПОДУХВАТ У ИМЕ ЕВРОПСКИХ ТЕКОВИНА. ДОШЛИ СМО ДО КРАЈА ЕУТОПИЈЕ, МУЗИЧКОМ УТОПИЈОМ, НА СТАЗАМА УНУТРАШЊЕГ МИРА КОЈЕ, КАКО КАЖУ, ПРОИЗВОДЕ БАХОВЕ СВИТЕ И УЗ ЗВУКЕ БЕТОВЕНОВИХ СИМФОНИЈА КОЈЕ КУЛМИНИРАЈУ ОДОМ РАДОСТИ, ХИМНОМ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ, НЕДОВРШЕНИМ РЕМЕК-ДЕЛОМ КОЈЕ МЕТАФОРИЧНО АПОСТРОФИРА И САМУ ЕВРОПСКУ УНИЈУ КАО ЈОШ УВЕК НЕДОВРШЕНУ ЗАЈЕДНИЦУ. МУЗИЧКА ХАРМОНИЈА РАЗЛИЧИТИХ ТОНОВА ОВДЕ ЈЕ СХВАЋЕНА КАО МЕТАФОРА МИРА У РАЗНОЛИКОСТИ НАРОДА И ЗАТО НАЛАЗИМО ДА ЈЕ МУЗИКА, ОПЕТ, ПРАВИ НАЧИН ДА СЕ ПОШАЉЕ ПОРУКА ЧОВЕЧАНСТВУ.

Француски виолончелиста Жан-Гијен Керас, један од најбољих светских виолончелиста и најпризнатијих Бахових интерпретатора, извешће чувене свите Јохана Себастијана Баха на концерту *Bach, memories, shadows and signs*²⁷, написане у Кетену између 1717. и 1723. године, које спадају у прве композиције за виолончело икада написане. Бах је био мајстор полифоније, начина компоновања где две или више самосталних мелодијских линија теку независно једна од друге, а заједно звуче хармонично. У том контексту, Бахова полифонија и сагласје различитости примерено илуструју „ЕУтопију”, као дискурзивни простор у ком се сусрећу разнолики полемички гласови. Његове свите, свака понаособ, представљају изазов и савременим виолончелистима, а некада су биле иновација за тадашње извођаче услед техничких захтева и стилских маневара. Овај велики наступ има и још једну наглашену симболичну вредност јер ће бити одржан у првој у историји Новог Сада, Градској концертној дворани, која је изграђена током припрема Новог Сада за годину титуле Европске престонице културе, која у свом објекту спаја и две велике новосадске институције – Музичку и Балетску школу.

МАРАТОН ЗА РАДОСТ

Спојиће два града побратима, немачки Дортмунд и Нови Сад, који игром судбине деле скоро истоветну историјску позадину двадесетог века, удружују се у једном од највећих подухвата Европске престонице културе – извођењу девет Бетовенових симфонија у Новом Саду, у току једног дана! Београдска филхармонија, једна од најзначајнијих музичких институција у нашој земљи, са Дортмундском филхармонијом, води нас на јединствени симфонијски *Бетовен маратон*²⁸, као демонстрацију уметничке снаге, упућујући нас у развој Бетовеновог стваралаштва, а на крају и настојећи да пошаље поруку мира и радости целој Европи. Преко двеста педесет професионалних певачица и певача, као и музичарки и музичара из Немачке, Србије и Словачке, претвориће најважнија оркестарска дела овог мајстора у један чаробан сусрет са класичном музиком посебне врсте – сусрет који прелази државне границе, који је интернационалан, који спаја градове и народе у истинској културној размени. Оба оркестра у оба града најпре ће наизменично извести осам симфонија, од 10 сати ујутро до 19 сати увече, са више пауза, пре него што у великом финалу дође до спајања оркестара у „Деветој симфонији”, када им се придружује и Словачки филхармонијски хор, у 20.22 часова. *Бетовен маратон* ће се најпре одржати у Дортмунду, 19. јуна 2022. године, да би се потом, само недељу дана касније, 26. јуна поновио и у Новом Саду – Европској престоници културе за 2022. годину. Извођење „Девете симфоније”, односно чувене „Оде радости”, која је и химна Европске уније, у Новом Саду ће бити реализовано као велики концерт на отвореном, на ком очекујемо више десетина хиљада посетилаца. Концерт је инклузиван, те ће моћи да му присуствују и особе са оштећеним слухом.

1/7–10/7/2022.

ТВРЂАВА

МИРА

БУНТ

БУНТ: БОРБА ЗА МИР КРОЗ АНГАЖОВАНУ УМЕТНОСТ

Ако је „Реквијем” био упозорење, „ЕУтопија” потрага за „добрим местом“ кроз дијалог, програмска целина „Бунт” је аутентични оксиморон борбе за мир. То је уметнички сукоб са репресивним елементима диктаторске власти која једно друштво потенцијално води из унутрашњег у још један нови – спољашњи рат. Та мала алтернативна повест биће сагледана кроз макро и микро димензију, од европског, преко регионалног, до новосадског нивоа. За те алтернативне уметничке токове и технике бележења и промишљања сопственог доба, карактеристичне су уметничке праксе које критикују доминантне идеологије и друштвено-политичке процесе, стварајући тако простор за другачије погледе на своје доба.

Ова програмска целина смештена је у „Тврђаву мира”, јер је бунт неизоставни елемент тежње ка миру и слободи, баш како то сугерише и античка митологија – један од културних темеља данашње Европе – свет настаје преображавајући се из хаоса у космос, из нереда у ред. Иако историја Европе сведочи да је бунт често израстао у насиље, извориште бунта је увек и пре свега једна контра-вредност, једно контра-мишљење у односу на нешто што тежи да постане контролисана или наметнута истина, која тежи једноумљу. Покушавајући да кроз ову програмску целину пратимо траг дисидентске мисли, њену борбу са аутоцензуром и цензурама различитих система, вратићемо кроз различите видове адаптације и реактуелизације делима значајних европских аутора као што су Клаус Ман, Хајнер Милер и Данило Киш, али и историјски ближим и уметнички савременијим облицима бунта који је обележио новосадску сцену – перформансима „Лед Арта”, односно „Шок задруге” и ангажованим деловањем музичког фестивала „Егзит”.

ОД ЦЕНЗУРИСАНЕ ДИСИДЕНТСКЕ РЕЧИ ДО СЛОБОДНОГ ПЕРФОРМАТИВНОГ БУНТА

ЕВРОПСКА УМЕТНОСТ ЈЕ ИЗНАШЛА МНОГЕ ПУТЕВЕ И НАЧИНЕ ДА ПОНУДИ АЛТЕРНАТИВЕ ДОМИНАНТНИМ ВРЕДНОСТИМА И ТОТАЛИТАРНИМ ПОЛИТИКАМА. ОКРЕЋУЋИ СЕ ПРЕ СВЕГА ПРИМЕРУ НЕМАЧКЕ У 20. ВЕКУ, АЛИ ТЕМАТИЗУЈУЋИ И ЕКС-ЈУГОСЛОВЕНСКИ КОНТЕКСТ, „БУНТ” ЋЕ ПОНУДИТИ УМЕТНИЧКИ И ИЗЛОЖБЕНИ ПРОГРАМ КОЈИ ИЗ ДАНАШЊЕ ПЕРСПЕКТИВЕ ПРОМИШЉА И ТЕМАТИЗУЈЕ ДИСИДЕНТСКО И АНТИАУТРИТАРНО ЕВРОПСКО НАСЛЕЂЕ.

Тако ће новосадски студент и велико име регионалног и европског театра, Харис Пашовић, режирати роман „Мефисто” Клауса Мана, који говори о позицији уметника у паклу нацистичког режима. С друге стране, словеначки састав „Лајбах”, који је потекао из аутентичне југословенске уметничке алтернативе, адаптираће, на жанровски неухватив начин, текстове Хајнера Милера, познатог источнонемачког драматурга који се кроз целу каријеру борио са тамошњом цензуром. Такође, долазећи до југословенског контекста, премијерно ће бити приказана представа инспирисана прозом Данила Киша која говори о проблему цензуре. Овај низ књижевно инспирисаног сценског израза и бунта, послужиће као добра полазна тачка за размишљање не само о додатној снази коју књижевни текст и његове идеје добијају у својим позоришним адаптацијама, већ и у потпуно новој снази и оштрини коју ти текстови могу да добију када су адаптирани у нови контекст, у контекст данашњице. У томе и лежи право мерило универзалности једног уметничког дела – не у неком одређеном техничком или идејном квалитету, већ да нас у потенцијалу савремености, и из другог угла провоцира новим питањима важним за нашу будућност. Ова програмска целина је позив да мислимо о бунту уметности и о уметности бунта!

Као добар увод у бурни контекст Немачке у 20. stoleћу послужиће мултимедијална изложба *Отворени процес*²⁹ АСА-ФФ организације из Кемница (Немачка), која кроз уметничку форму приказује послератну источнонемачку стварност, посебно у покрајини Саксонија: историју миграција, континуитет десничарског и расистичког насиља, националсоцијалистичког подземља, али и отпора репресивним методама и политикама. У оквиру изложбе биће представљени и радови једног од најпознатијих домаћих редитеља – Желимира Жилника, који је као део југословенског Црног таласа представљао својеврсну дисидентску струју у ондашњем културно-политичком контексту. Осим Жилника, на изложби биће заступљени и други аутори: Харун Фароки, Хито Штајерл, Белит Саг, Улф Аминде, као и радови мултидисциплинарна истраживачка група *Forensic Architecture*. Програм се састоји од мултимедијалне изложбе, као и дискусија, пројекције филмова и видео-радова који позивају на акцију против расизма. Ова изложба је део сарадње Европских престоница културе, Новог Сада (2022) и немачког Кемница (2025), у оквиру пројекта „Дистанца”, а њен међународни карактер огледа се и у чињеници да неће бити представљена само у Новом Саду, већ и у Кемницу, Берлину и Бриселу. Да је то само један у низу пројеката сарадње Европских престоница културе, доказује и пример изложбе *Паралеле*³⁰: Темишвар/Нови Сад, засноване на заједничком наслеђу, односно уметницима чија су дела заступљена у колекцијама Галерије Матице српске и Уметничког музеја у Темишвару.

Браћајући се на репресивни и тоталитаристички контекст предратне и ратне Немачке, програм „Бунта” доноси представу *Мефисто*³¹, редитеља Хариса Пашовића, насталу на предлошку истоименог романа немачког писца Клауса Мана. Његов опус обележен је овим романом који је издат 1936. године, у јеку нацистичког режима у Немачкој, и због којег је Клаус Ман био протеран из државе. То је роман чија је филмска адаптација култном мађарском редитељу Иштвану Сабу донела Оскара (1981), и чија универзална прича о апсолутном злу шаље јаку поуку о важности бунта и отпора према свему што прети да угрози и помрачи основне вредности човечанства. Драмски текст *Мефиста* ког ћемо видети у Новом Саду, следи радњу романа без икакве „интертекстуалности”, зато што су прича, радња и ликови изванредно написани, снажни, интересантни и комплексни и прерастају у универзалну и свевременску причу о апсолутном злу и бунту и отпору најхрабријих чланова једне заједнице. Представа *Мефисто* настоји да из перспективе позоришта у Берлину и тадашње велике театарске и филмске звезде у Немачкој, глумца Хендрика Хефгена, предочи епопеју о успону и паду Трећег рајха и посредством театарског језика отворено постави питања да ли су и како функционисали заједно уметност и највеће државно и војно зло у историји човечанства, као и које су етичке, хуманистичке и метафизичке последице тог односа. Представа *Мефисто* има много ликова и у формалном смислу је спектакл (у погледу броја учесника, сценографије, костима, светла, видеа) што је уједно и форма која најбоље изражава нацистичку амбицију, помпу и монументалност на којој су инсистирали и која је била израз њихове моћи. Представа се реализује у копродукцији Српског народног позоришта и „Ист вест центра” (*East West Center*) из Сарајева. Након Новог Сада, представа ће бити изведена у Сарајеву.

БУНТ УМЕТНОСТИ И УМЕТНОСТ БУНТА

Као сјајни увод у неку врсту спајања уметничког бунта у немачком ратном и послератном контексту са југословенским алтернативним уметничким праксама, јесте наслеђе уметничког колектива *Neue Slowenische Kunst*-а (Нове словеначке уметности), чији је неизоставни део љубљанска музичка група „Лајбах”. Носећи као име бенда немачки назив за Љубљану и претварајући (нео)авангардне стратегије уметничке провокације у њима својствену ретро авангарду, тај колектив је већ током осамдесетих година прошлог века био трн у оку тадашњим властима. Званично инсистирајући на својој антидисидентској позицији, анти тоталитаристички и антирежимски елементи њихове уметничке праксе кулминирали су у чувеној провокацији везаној за плакат за Дан Младости 1987. године, када је њихово решење победило иако је заправо била намерна копија слике једног нацистичког уметника, чиме су критиковане цензорски и репресивни елементи тадашње власти. Тај плакат је данас изложен у Музеју Југославије као део колекције која говори о контроверзама које су пратиле прославу Дана Младости. Контраверзност овог састава препозната је и на светском нивоу, поготово када су 2015. године у Северној Кореји наступили као први западни бенд у тој земљи. У оквиру програма Европске престонице културе, љубљански бенд наступиће у Новом Саду са мјузиклом *Wir sind das Volk* (*Ми смо народ*)³², инспирисаним провокативним постмодернистичким драматуршким делима Хајнера Милера. Овај пројекат премијерно је изведен прошле године у „ХАУ Театру”, у Берлину, где је

и сам Хајнер Милер својевремено радио у чувеном „Берлинер ансамблу”, позоришту које је основао Бертолд Брехт. Наследивши брехтовску револуционарну инспирацију, Милер је тематизовао проблеме национализма, али и развоја социјалистичког друштва, због чега се често сусретао са проблемом цензуре. Музичко-сценска изведба коју ћемо имати прилике да видимо у оквиру „Бунта” је, у погледу уметничког израза, стапање Милеровог сценског израза са провокативном музиком „Лајбаха”, док се на плану садржаја ради о стапању антинационалистичких и антирепресивних идеја, о стапању у театарски гест обрачуна са опасностима национализма, који нам се данас све очигледније враћа као алиби за неке нове тоталитаризме. Мјузиклом *Wir sind das Volk* (Ми смо народ), како најава једног љубљанског позоришта каже са дозом ироније, „Лајбах и гости (Мина Шпилер, Катарина Стегнар, Цвето Кобал, Сашо Волмајер, Виер Персонен квартал, *The Stroj* и његова светост Петер Млакар) приређују више од сат и по времена патриотизма. Немачког патриотизма. Па ипак, патриотизам је праћен трансом; он је транснационалан, транспарентан, трансформацион. Лајбах стога нуди више од сат и по времена свежег, актуелног и уравнотеженог немачко-словеначко-српског патриотског задовољства.” Причајући о бунтовној димензији „Лајбаха” може се рећи да је њихов наступ у оквиру „Дочека” (2018) и прославе Српске Нове године био и сам једна врста бунта или револуционарног заокрета у концепту те прославе у Новом Саду, будући да је била резервисана углавном за домаћу естраду. Окрећући се дакле у потпуности

југословенском контексту, долазимо до Данила Киша. Поставити питање о дисидентској димензији књижевне и есејистичке речи Данила Киша, више је него актуелно у години када је Едуард Сноуден, један од светских икона данашњег бунтовништва, писао о Кишовим текстовима који се баве феноменом цензуре. Иако би се за Киша могло рећи да је више био дисидент у књижевном смислу, него у политичком, стиче се утисак да је тадашњим југословенским властима одговара његова одлука да се пресели у Француску. Живећи у Паризу и посећујући тамошње књижевне кружоке средњоевропских писаца окупљених око Милана Кундере, Киш је несумњиво био под утицајем типично средњоевропских анти тоталитаристичких идеја и ставова, у којима су се (оправдано или неоправдано) сви тоталитаризми двадесетог века некако стављали под исту капу. У сваком случају, као један од кључних европских и југословенских аутора 20. века, Данило Киш – балкански и средњоевропски баштиник различитих традиција и сведок поларизоване хладноратовске Европе – у својим делима сецира Европу, њену прошлост, садашњост и будућност. Представа *Нож и мелем*³³ настала на темељу његових приповедака поставиће питање: да ли је истина најјаче оружје уметника? Како (пре)живети у свету пост-истине? Данило Киш је рођен у Суботици, а живео је једно време у Новом Саду, у којем је као седмогодишњак преживео злокобну Новосадску рацију. Војводина, односно Нови Сад као тачка укрштања Балкана и Средње Европе, јесте поднебље на којем је он, према сопственим речима, поникао као стваралац познат по разобличавању тоталитарних режима 20. stoleћа и стварању утопијске Европе у којој је могућа свака критика. Представа рађена по мотивима три приповетке Данила Киша, из његове збирке „Лаута и ожиљци” („Песник”, „Јуриј Голец” и „Апатрид”), у фокус ставља теме као што су цензура, политичка репресија, положај уметника у друштву и емиграција. Представа је замишљена као драма с кореографским елементима који би представљали метафоричке доживљаје њених

тема. Троје глумаца би тумачило све ликове, користећи вишејезички театар као стожер на којем представа почива. Језици којим ликови говоре, као и они којима је говорио и сам аутор били би алат помоћу којег би се нагласио значај културне размене, разумевања, солидарности и мира као таквог. Представу ће на сцену поставити аутори из три земље – Србије, Француске и Мађарске. Режију потписује француска уметница Ен Берелович (Anne Berelowitch), позната по употреби различитих језика и културних наратива у својим драмским инсценацијама, док ће глумац Данило Миловановић тумачити улогу Данила Киша.

ОД ПОВЕСТИ ЕВРОПског КА РЕКАПИТУЛАЦИЈИ НОВОСАДСКОГ БУНТА

КУЛТУРНО-УМЕТНИЧКА СЦЕНА НАШЕГ ГРАДА ЈЕ КРАЈЕМ ПРОШЛОГ И ПОЧЕТКОМ ОВОГ ВЕКА БИЛА ОБЕЛЕЖЕНА ПОТРЕБОМ ДА ЗАМИСЛИ И ИЗГРАДИ МОСТ КОЈИ БИ ТАДАШЊУ РЕАЛНОСТ СПОЈИО СА НЕКОМ ДРУГАЧИЈОМ ДРУШТВЕНО-ПОЛИТИЧКОМ СТВАРНОШЋУ, ЗА КОЈУ СЕ ЧИНИЛО ДА ЈЕ НЕДОСТИЖНА ЕВРОПСКА УТОПИЈА. ДРУГИМ РЕЧИМА, ПОСТЈУГОСЛОВЕНСКО ДРУШТВО КОЈЕ ЈЕ БИЛО ДУБОКО ПОЛАРИЗОВАНО УСРЕД ЧИТАВЕ ДЕЦЕНИЈЕ ПОЛИТИЧКИХ, РАТНИХ, ЕКОНОМСКИХ И ИДЕНТИТЕТСКИХ КРИЗА, ТРАЖИЛО ЈЕ ИЗЛАЗ ИЗ СВОЈИХ ГЕНЕРАЦИЈСКИХ И ПОЛИТИЧКИХ ПОДЕЛА, ШТО СЕ И ОДРАЗИЛО КРОЗ КУЛТУРНЕ И УМЕТНИЧКЕ ПРАКСЕ.

Новосадска сцена обележена је двама аутентичним уметничким изразима тог бунта који је тражио излаз из тадашњег стања, слободу од репресивне власти, мост ка просперитетнијој и мирнијој будућности. Ради се о уметничком колективу „Шок задруга“ и о музичком фестивалу „Егзит”. Може се рећи да смо ми данас већ део те будућности о којој се тада политички и уметнички маштало на различите начине, а програм Европске престонице културе даће нам прилику да се на неки начин осврнемо и погледамо шта су нам те две, и даље живе традиције новосадског бунта донеле за све ово време, шта нам доносе данас и како је њихов почетни и тадашњи уметнички и политички бунт артикулисан данас.

Један од централних догађаја програмске целине „Бунт” свакако је отварање велике ретроспективне изложбе *РеКапитулација*³⁴

у Музеју савремене уметности Војводине, која ће пратити развој познате новосадске уметничке групе „Шок задруга” од оснивања до данас, односно од почетне фазе и имена „Лед арт” до данашњег имена „Шок задруга” и њихових скоријих активности. Публика ће бити у могућности да упозна како кретања на уметничкој сцени протеклих деценија, тако и историјски контекст који је довео до формирања уметничке групе. Кроз визуру „Лед арта” рекло би се: рекапитулација или капитулација, избор је на нама! „Лед арт” је своје активности почео као неформална група уметника окупљених на иницијативу Николе Џафа, са заједничким циљем да се у турбулентним временима реагује на негативне друштвене тенденције уз утопијску идеју да уметност може да промени свет. Акције „Лед арта” имају јасну антиратну ноту, промовишу људска права и слободе, а кроз своје деловање

група се залагала и за побољшање друштвено-социјалног положаја уметника и њиховог права на достојанствен рад. У складу са друштвеним променама мењале су се и методе рада, али увек уз основно начело: етика пре естетике. Кроз активности ове групе публика ће бити у могућности да упозна или рекапитулира тридесет година присуства на уметничкој сцени и историјски контекст који је довео до формирања и одржавања уметничке групе. Изложба има три основна сегмента који доносе осврт на три периода рада: „Лед арт” (1993-2002), „Арт клиника” (2003-2012) и „Шок задруга” (од 2013. до данас). Изложбе ће презентовати главне перформансе и акције „Лед арта” кроз фотографије, видео-записе и реперформансе. То је уједно и покушај да се нађе одговор на питање да ли је уметност заиста нешто успела да промени. Активности прати документарни филм и публикација – монографија о раду „Лед арта”. Изложба ће бити реализована у Музеју савремене уметности Војводине, галеријским просторима

„Шок задруге”, али и на неколико јавних локација у граду на којима ће бити ре-креирано више перформанса који ре-капитулирају рад ове групе. Тако ће се, на пример, реализовати и перформанс масовног опцртавања белом кредом на црној површини папира насловљен *Реконструкција злочина – Пуј, спас, за све нас!*³⁵ Опцртавање је акциони перформанс који Мултимедијални центар „Лед арт” активно спроводи преко двадесет година. Ова уметничка акција започета је деведесетих година као одговор на реална и потенцијална страдања људи услед ратних активности. Сам перформанс се изводи кроз масовна опцртавања учесника на црној обојеној површини папира белом кредом, јасно подсећајући на форензичко опцртавање места злочина. Проверите да ли ће уметници успети да опцртају 2022 људи!

МОСТОВИ ИЗМЕЂУ ПРОШЛОСТИ И БУДУЋНОСТИ

Бавећи се новијом историјом новосадских мостова, „Шок задруга” (Мултимедијални центар „Лед арт”) припрема још два перформанса за „Бунт”. Идеја перформанса *Биомост*³⁶ је да скрене пажњу на болне моменте из новије историје нашег града, уз преиспитивање кривице не само оних који су мост срушили, већ и читавог низа догађаја који су до рушења довели. На мосту Дуга ће бити изложен део срушеног Моста маршала Тита (мост који је претходио Варадинском мосту тзв. Дуги), а грађани ће моћи да се фотографишу на мосту са мостом, као и да купе део моста (аналогија са Берлинским зидом), који ће се продавати на комад, килу, метар, а биће могуће и ценкање. Продавање и трговина деловима моста је критички осврт на ратно профитерство, трговину културом сећања, комерцијализацију трауме, продавање јавне својине и слично. С друге стране, графички перформанс под називом *Графичка задруга – нови мостови*³⁷ који реализује нови колектив под називом „Графичка задруга” изникло из „Шок задруге”, замишљен је као представљање принципа графичке штампе кроз рад младих графичара оснивача задруге. Перформанс се заснива на штампању графика које као тему узимају срушене, непостојеће

и нове мостове Новог Сада. Осим завршног перформативног чина формирања графичких отисака, овај перформанс труди се да представи поступак процесног размишљања и деловања. Мостови, као примарни мотив рада, преклапају се са самом реком коју премашују, док сам уметнички рад настаје у процесу од годину дана у којем графичке матрице стварају уметници у сарадњи са самом реком – природним елементом воде, основним градивним елементом живота. Потапање матрица у Дунав, њихово анализирање и надоградња су покушај формирања става о потреби дугорочног размишљања о друштвеним, политичким и еколошким проблемима, покушај отварања могућности за колективним чином преиспитивања и формирања могућих европских будућности.

Док је „Шок задруга” наставила да алтернативним и експерименталним уметничким праксама пропитује могућности нових и улогу старих мостова ка некој другачијој стварности, почетни бунт и поруке мира које је доносио „Егзит” на својим почецима прешао је из домена алтернативног у сферу мејнстрима. Почевши као локални музички догађај одржан 2000. године у

PHOTO_R.HADŽIĆ

парку крај Филозофског факултета у Новом Саду и поручујући симболично својим именом да је једна врста трагања за излазом, „Егзит” је био гласна антирежимска порука младих. Данас је то глобално познати музички фестивал који је током протекле две деценије успео да позиционира Нови Сад на светску мапу музичких фестивала. Настојећи да промовише мир, као и ангажовање и међународну сарадњу младих, овај вишеструко награђивани интернационални летњи музички фестивал, многи сматрају за једну од најбољих фестивалских локација на свету. На фестивалу наступа преко 1000 извођача на више од 40 бина и фестивалских зона. Поред титуле „Најбољи европски фестивал”, освојене на Европским фестивалским наградама 2013. и 2017. године, „Егзит” је 2007. године проглашен

за најбољи европски фестивал на Британским фестивалским наградама, као и за Најбољи европски фестивал за 2016. годину од стране водећег европског туристичког признања „*European Best Destinations*”, које се додељује у сарадњи са Европском комисијом, док је Савет за регионалну сарадњу 2017. године одабрао „Егзит” фестивал за Шампиона регионалне сарадње у Југоисточној Европи. У оквиру програма Европске престонице културе, „Егзит фондација” реализоваће европски пројекат *Мосм*³⁸ који има за циљ да унапреди тржиште *world music*-а на Балкану, кроз комплексну стратегију која укључује развој публике, професионални тренинг, помоћ при извозу, мобилност уметника и професионалаца, управљање догађајима, развој платформи и заговарање за проактивне

политике. Мост ће као бренд привући пажњу професионалаца и постати кровна организација у домену *world music* жанра, као и препознат бренд који значи квалитет и професионализам. Менаџмент тренинг у Новом Саду ће угостити професионалце из музичког бизниса који желе да унапреде своје менаџерске компетенције, док ће конференција бити јединствена прилика да се на једном месту окупе професионалци из света *world music*-а из целе Европе. У „Егзит кампу” биће одржана серија радионица и презентација из тог домена. Финале овог пројекта који је добио подршку у оквиру програма „Креативна Европа” је велики концерт на којем ће наступити учесници из различитих земаља Европе, у оквиру „Егзит фестивал”. Овај европски пројекат укључује неколицину међународних партнера као што су *European Music Council*, *MA Music* и *Remont Kapital Culture Center*.

PHOTO_J. IVANOVIĆ

ИЗ БУКЕ У ЗВУК, ИЗ ЛАВИРИНТА ДО СЛОБОДЕ

У духу ове програмске целине, у Музеју Војводине биће отворена изложба вајара Николе Мацуре под називом *Из буке у звук*³⁹. Новосадски вајар изложиће своје музичке инструменте чија је провокативност и специфичност садржана у томе што су направљени од материјала са војног отпада. Тако се изложба критички осврће на минуле ратове са ових простора чије последице и даље осећамо. Основна идеја садржана је у самом наслову: бука карактеристична за ратна дејства преводи се у креацију, у музички звук. Изложба је резултат је дугогодишњег истраживања Николе Мацуре о односу скулптуре и звука. У процесу трагања за атрактивним скулптурама и инсталацијама представљеним савременим визуелним језиком, који у себе уграђује више елемената савременог уметничког израза, Мацура ствара занимљиве скулптуре – музичке инструменте од ратног, војног материјала. Кроз поступак уметничке апропријације, он се критички осврће на минуле ратове, промовише политике мира и заједништва и критички промишља рат и његове узроке. Културно-политички значај пројекта огледа се у афирмацији идеје демилитаризације, кроз уметничку интервенцију на војним објектима, чиме аутор жели да укаже на неопходност смањивања употребе војног арсенала у процесима успостављања одрживог мира. Изложби у Музеју Војводине претходи

несвакидашњи концерт *Из буке звук: Нео фестивал*⁴⁰ на инструментима насталим од војног отпада који ће реализовати музичари из Србије у партнерству са аустријским уметницима и организацијом „Апорон 21” из Граца, изводећи композицију која чини спој српског и аустријског марша.

Како би се креативне праксе бунта према ратној прошлости и залагање за мир преобразили из уметничке ангажованости, преко стварања критичке дистанце код публике, па све до директног и конкретног делања сваког појединца у оквиру друштва, у оквиру ове програмске целине осмишљен је и пројекат *Медијски лавиринт*⁴¹. У самом срцу Новог Сада, на добром месту бунтовног имена, на Тргу слободе, биће постављена интерактивна мултимедијална изложба у форми лавиринтске просторне инсталације на тему техника медијске пропаганде у раздобљу од оснивања Европске уније до данас. Актуелност теме медијске манипулације и пропаганде је у време пандемије ковида 19 за многе постала очигледна. Ипак, јасно је да је отпорност грађана на медијску пандемију можда и мања него на ону стварну, здравствену. Централна кампања пројекта *Медијски лавиринт*, у организацији Новосадске новинарске школе, подразумева израду и постављање лавиринта шестоугаоне основе у центру Новог Сада,

који ће послужити као интерактивни полигон за промишљање грађана о медијском (дез) информисању и манипулацији. Овај лавиринт ће бити незаобилазна тачка на мапи града за хиљаде пролазника и посетилаца, а многи од њих ће осетити потребу да уђу у њега. Иако ће пожелети да што пре пронађу прави излаз, очекује се да најпре пажљиво погледају изложбени део на спољним зидовима јер ће им те информације помоћи да пронађу излаз. Унутар лавиринта биће постављане табле са питањима и понуђеним одговорима. Тачан одговор води на праву страну, а нетачан на странпутицу. Циљ пројекта је унапређење медијске и информацијске писмености и критичког читања медија као средства које доприноси одрживом помирењу у региону Западног Балкана. Дезинформисање и пропаганда одувек су били важан део ратовања и осталих сукоба, а то је посебно видљиво и развијено у време савремених масовних

медија. У најширем значењу, пропаганда је техника обликовања перцепције, манипулисања спознајама и усмеравање понашања како би се остварио резултат у складу са интересима онога ко манипулише. Данас, упркос технолошки унапредовалој култури медија и такозваном информацијском друштву, критичко читање медија и медијска писменост нису довољно развијени, а представљају један од суштинских елемената бунта које треба да практикујемо зарад слободнијег савременог друштва у ком живимо. У сарадњи са Медијацентром (Сарајево) и Иницијативом младих за људска права (Приштина), посебан фокус пројекта стављен је на младе, како би се кроз унапређење њихове медијске културе успоставио одрживи мир на Балкану и како се ратни сукоби не би поновили. О томе какву су улогу медији на локалном и глобалном нивоу имали у оквиру ратова током распада Југославије, опширно је писано и дискутовано.

ТВРЂАВА

МИРА

14/7–7/7/2022.

ГОЛУБИЦА

ГОЛУБИЦА: НОВИ САД КАО ИНСПИРАЦИЈА ЕВРОПског МИРА

Насупрот слике о овом делу Европе као о историјском простору сукоба и разграничења, занима нас *unitas multiplex*, односно како се кроз историју, упркос различитим тензијама, успостављала култура мира и заједништва на просторима данашњег Подунавља и града Новог Сада. Програмска целина „Голубица” показује значајност, али и инспирисаност моменатима и периодима у историји града у којима су мир и договор, а не рат и сукоб, крчили пут до мирног суживота. Упркос томе што се налазило на европском раскршћу путева многих сеоба и похода, подручје града и његове околине обележено је, од неолитског доба па све до данас, не само континуитетом настањености, већ и културом мира и суживота.

Од племена која су чинила део земљорадничке старчевачке културе (седми миленијум старе ере), преко Келта, Римљана, Сармата и средњовековних житеља овог поднебља, до Хабзбуршког периода који симболично отпочиње са Карловачким миром (1699), на овом поднебљу су размена, сарадња и мирни суживот увек односили превагу над сукобима. Уосталом, Карловачки мир је симболичан историјски моменат којим почиње изградња петроварадинске „Тврђаве мира” и који је заправо омогућио почетак Новог Сада каквог знамо данас, под тим именом, уз које ће у 2022. години стајати и титула Европске престонице културе. Када је 1748. године, Нови Сад мирним путем откупио статус слободног краљевског града и голубицу мира са Нојеве барке ставио на свој грб, ми – сви његови житељи – наследили смо мисију да увек изнова тражимо нове темеље мира и суживота. У славу те традиције мира, ова програмска целина доноси велике изложбе, новокомпоноване и светски прослављене композиције, али и екранизовану историју те чувене елибертације града која је извојевана мирним путем на двору Марије Терезије.

МИРНОДОПСКО НАСЛЕЂЕ „СТАРЕ ЕВРОПЕ”

Верујући у јединство европске културе и у њене заједничке корене, покушаћемо да кроз изложбу *Сан неолитске ноћи*⁴² скренемо пажњу на период раног неолита и настојати да локалној и европској јавности пружимо другачији поглед на настанак Европе, на прву неолитску револуцију, на праисторијске зачетке еколошке градње, на давна друштва мира и једнакости. Пре свега нас занима одговор на питање како је било могуће да читав један миленијум протекне без великих преврата и ратова на географској територији данашње Европе, познате по сукобима и тензијама. Преиспитујући историју Европе, лако се стиче утисак да је овај континент поприште вечитих сукоба, територију огрезлу у ратовима, било да су ратна разарања и крвопролића била узрокована раним миграцијама, крсташким походима, колонијалним освајањима или пак побунама и револуцијама. Насупрот овакве слике Европе, изложба у фокус ставља концепт културе мира и заједништва бацајући ново светло на процесе који су се одвијали током неолита и који су из корена мењали начин живота на огромним просторима стварајући нови културни идентитет. То је уједно и почетак периода који је – овде већ спомињана – литванска археолошкиња Марија Гимбутас назвала „Старом Европом”, односно периодом једне хомогене преиндоевропске културе која је била распрострањена на читавом континенту и која га је током неолитске револуције претворила од номадског у претежно седелачки континент.

То је она мирнодопска „Стара Европа” чије трагове културне хомогености изнова проналазимо данас симболички спајајући идеје, наслеђа и просторе у оквиру Европских престоница културе – Литванију Марије Гимбутас и њених идеја, са страчевачком културом која је живела на простору Новог Сада у доба неолита.

Кроз евоцирање приче о далеким временима неолита, отвара се стара и драгоцену ризницу сећања везана за просторе ране Европе – за њену културу, историју, традицију, читаву богату текстуру људског живота и друштва. Доба неолита или млађег каменог доба чинило је прекретницу у развоју човечанства какво данас познајемо. Југоисточна Европа, а поготово простор источног и средишњег Балкана, представљала је чвориште на којем су се одиграли сусрети новопридошлих земљорадника и староседелаца који су се бавили сакупљањем хране, ловом и риболовом. На територији Ђердапске клисуре одвијали су се суштински битни процеси у настајању сасвим новог и другачијег света. Велика археолошка открића у 20. веку промовисала су територију Србије и овог дела Подунавља као кључне за разумевање тога када је и како рудиментарно обликован нови начин живота. Изложба *Сан неолитске ноћи*, коју припрема тим стручњака Музеја Војводине у партнерству са Народним музејом у Београду, представиће богато археолошко наслеђе наше земље које

сведочи о животу људи током неолитског периода – пре свега путем ексклузивних археолошких експоната и најновијих научних резултата. Помоћу најексклузивнијих експоната и савремених мултимедијалних садржаја изложба одговара на питања о томе ко су били људи који су створили нови свет у Европи, одакле су и због чега дошли баш у Подунавље, како је изгледао сусрет новопридошлог становништва са староседеоцима, како је изгледао читав миленијум без великих преврата и ратова. Излажући на једном месту све најзначајније налазе и открића везана за ово доба (6.200 – 4.500 г. старе ере), изложба ће на једном месту обухватити и више од једног века плодноних археолошких истраживања. Почевши од чувеног налазишта Лепенског Вира, па преко Старчева, Голокута и Носе, до Винче, Плочника и Гомолаве, многа откривена насеља сведоче о важности територије данашње Србије за развој новог начина живота. Главни део изложбе смештен је у салу за тематске изложбе и део испред

ње, а замишљено је да има дневни и ноћни идентитет, тј. дневни и ноћни режим поставке. У дневној верзији акценат је на свакодневном животу људи у неолиту и односи се на обраду земље, узгој животиња, припремање хране, занатску производњу, трговину и друго. Ноћни идентитет изложбе ставља акценат на духовност, оностраност и на врхунску уметност једне дрвене цивилизације.

УВЕРТИРА ЗА МИР

ПРЕЛАЗЕЋИ У ОКВИРУ ПРОГРАМСКЕ ЦЕЛИНЕ „ГОЛУБИЦА” ИЗ ПЕРИОДА НЕОЛИТА, КА ДРУГОМ ЗНАЧАЈНОМ ИСТОРИЈСКОМ ПЕРИОДУ ОБЕЛЕЖЕНИМ НАПОРИМА ДА СЕ ПОСТИГНЕ МИР У ВРЛО ТУРБУЛЕНТНОЈ ЕПОХИ ЗА СРЕДЊУ ЕВРОПУ И ЕВРОПУ УОПШТЕ, ДОЛАЗИМО ДО ЈЕДНОГ ОД НАЈВАЖНИЈИХ ИСТОРИЈСКИХ МИРОВНИХ СПОРАЗУМА У ЕВРОПИ, СКЛОПЉЕН У СРЕМСКИМ КАРЛОВЦИМА.

Године 1699, 26. јануара, између Аустрије и њених савезника на једној страни и турске на другој, уз посредовање Енглеске и Холандије, склопљен је Карловачки мир. За области данашњег Срема и данашње Бачке, то је практично значио крај отоманске владавине и живот у једној другачијој средини каква је била Хабзбуршка монархија. У постизању тог историјског договора учествовали су и представници хришћанске Свете лиге (Пољска, Руско царство, Млетачка република), састављене како би се заједничким снагама зауставио продор Отоманског царства у Европу. Кроз прославу тог постигнутог мира, који се припремао и договарао месецима, и за који је саграђена посебна Капела мира, послаћемо поруку да мир нема алтернативу. Изведбом *Увертире за мир*⁴³ – композиције компоноване специјално за ову прилику – заједно са филхармонијом „За нове мостове” и музичарима из Аустрије, Мађарске, Италије, Хрватске и Босне и Херцеговине, који ће ту композицију извести, обележићемо Карловачки мир и изразити наду у мир новог миленијума, будуће Европе, изразићемо наду у човечанство солидарности. Порука мира

је утолико сугестивнија што је међународни филхармонијски оркестар „За нове мостове” сачињен од студената музичких академија из Трста, Граца, Будимпеште, Сарајева и Загреба, у организацији Академије уметности у Новом Саду. Ова јединствена међународна филхармонија ће нам потом представити „нови свет”, извођењем Дворжакове „Симфоније бр. 9” у е-молу. Први наступ оркестра предводиће професори са новосадске Академије, Андреј Бурсаћ и Зоран Крајишник. Осим *Увертире за мир* посвећене Карловачком миру, у склопу „Голубице” биће изведена и антиратна композиција Александре Вребалов *Beyond ZERO*⁴⁴ која је постигла велики међународни успех, а за коју је филм режирао познати амерички редитељ Бил Морисон. Током рада на композицији, светски позната новосадска композиторка, Александра Вребалов, била је инспирисана антиратном прозом и поезијом, музиком и уметношћу насталом током или непосредно након Првог светског рата (Вилфред Овен, Ерик Сати, Клод Дебиси). У делу су се нашли аудио-записи који датирају из ратова који су обележили 20. век, почев од Великог рата, преко Другог светског

PHOTO_J. IVANOVIĆ

рата, па све до грађанског рата који је довео до распада СФРЈ. Дело ће извести *Acies Quartett*, а кулминацију ће представљати појање монаха из манастира Ковиљ, које сумира спомен на све оне који су страдали у Првом светском рату, као и у свим ратовима који су уследили потом. Истог дана, након изведбе композиције Александре Вербалов, у Сремским Карловцима нас очекује и концерт *Три клавира*⁴⁵, у продукцији Музичке омладине Новог Сада. Концертом ће се представити врхунски уметници – пијанисти Васил Хациманов, Матија Дедић и Бојан Зулфикарпашић, прослављени музичари са бриљантним каријерама, бројним ауторским албумима и наградама, као и сарадњама са највећим именима цез и модерне музике, који су поставили стандарде мешања модерног цез језика са балканским музичким наслеђем. Кроз музику која спаја неспојиво, не познаје границе, радује се различитостима и прихвата их као могућност за узајамни раст, ова тројица музичара промовисаће вредности интеркултуралног дијалога, заједништва, разумевања и помирења. Сигурни у своје корене ови уметници не остају затворени

у истим, већ су напротив слободнији и толерантнији према мелодијама и музици туђег порекла, флексибилнији у спајању традиционалног и савременог. Мото њихове музике био би „јединство у различитости”, оно што је мото и наше војвођанске регије и Новог Сада, као раскрснице познате по етничкој шароликости. У Сремским Карловцима и Новом Саду, окупиће се, у организацији Европског покрета у Новом Саду, и тринаест младих лидера – предузетника, блогера, мислилаца и друштвено активних појединаца из Европе и региона, како би расправљали о темама од значаја за друштвено-економски и политички живот, која подстиче младе да учествују у дијалогу и размени мишљења и идеја, кроз призму помирења и јачања поверења и међусобне сарадње. Тема *Форума младих лидера*⁴⁶ у 2022. години је европски мир и регионална стабилност. Очекујемо да ће догађају присуствовати високи званичници из Србије, региона и неких европских земаља. Форум ће бити гост Сремских Карловаца, а део сесија ће се одржати у Капели мира.

ИНСПИРАЦИЈА МИРОМ И СЛОБОДОМ – ЛИБЕРТА

СКЛАПАЊЕМ МИРА И ПРЕЛАСКОМ ТАДАШЊЕГ ПЕТРОВАРАДИНСКОГ ШАНЦА (ПРЕТЕЧЕ НОВОГ САДА) ИЗ ТУРСКИХ РУКУ У ХАБЗБУРШКУ МОНАРХИЈУ, ПРАКТИЧНО СУ СТВОРЕНИ УСЛОВИ ДА ГРАД ПОЧНЕ ДА СЕ РАЗВИЈА У ЈЕДНОМ ДРУГАЧИЈЕМ КЉУЧУ И ПРАВЦУ. ИАКО ЈЕ ЖИВОТ У МОНАРХИЈИ БИО ПРОСПЕРИТЕТНИЈИ НА МНОГЕ НАЧИНЕ, ЖИТЕЉИ ПЕТРОВАРАДИНСКОГ ШАНЦА СУОЧАВАЛИ СУ СЕ СА НОВИМ ПОТЕШКОЋЕ КОЈЕ СУ ДОЛАЗИЛЕ СА ПРИПАДАЊЕМ ВАРОШИ ТАКОЗВАНОЈ ОБЛАСТИ ВОЈНЕ КРАЈНЕ, УСЛЕД ЧЕГА ЈЕ ВАРОШ БИЛА ПОДЕЉЕНА НА ЦИВИЛНУ И ВОЈНУ ЗОНУ.

Такође, иако су Срби добили право на своје представнике у власти, ти представници нису увек били најбољи по њих и по град. Та тадашња подељеност вароши између просперитета и унутрашњих проблема, између стварних патриота и профитера, била је оличена у сукобу са једне стране бачког епископа Висариона, који је бачку епархију преселио из Сегедина у Петроварадински шанац, и са друге стране озлоглашеног оберкапетана Војног гарнизона, Секуле Витковића, који је за свој народ постао турски дахија у новом руху. Кључ за решење тих подела јесте било освајање потпуне слободе, односно статуса слободног краљевског града.

Зато нас, у оквиру „Голубице”, на Петроварадинској тврђави очекује филмски маратон до касно у ноћ – велика премијера филма и тв-серије *Либерта – рађање града*⁴⁷, које су продуциране од стране удружења грађана *Corso 2021*, а уз сарадњу са кабловским оператером „Коперникус”. То су филмске приче које причају град Нови Сад и Војводину као простор где се српска култура и традиција најтешње преплићу са европским идеалима и изазовима тог времена. Историјски одлазак на бечки двор, где је требало преговорима откупити статус слободног града, преточен је у узбудљиву филмску авантуру о двојници Немаца и четворица Срба који су пошли у „царствујушчу вијену” и коначно, након низа перипетија, без капи проливане крви, издејствова ли слободу за свој град. Разочарани стањем у граду, који се средином 18. века ни по чему није разликовао од турског терора од којег су побегли, група занатлија из Петроварадинског шанца одлучује се да проба да купи слободу за свој град од Марије Терезије. Изасланици града у тајности крећу на пут са хипотекама на целокупну имовину места, најпре подигавши кредит од 80 000 форинти (око 2 милиона евра данас). Остаје само неколико „ситних” проблема: како изасланици невични опасностима и оновременим пустоловинама да стигну до Беча, прогоњени и од разбојничких банди, и од озлоглашеног Секуле Витковића? Па, и

ако стигну, како да се као потпуни аутсајдери пробију кроз лавиринт државне управе и двора до врховне императорке Марије Терезије? Ометани од шпијуна Војног гарнизона, корумпираних државних секретара и католичке цркве, упорне занатлије кроз низ перипетија стижу до царице и, упркос противљењу њених саветника, задобијају њене симпатије. Тако је Марија Терезија 1. фебруара 1748. године издала повељу којом је Петроварадински Шанац уврштен у ред слободних краљевских градова. Одредила је да му име буде *Neo-Plantea* (Неопланта), мађарски – *Uj-Videgh* (Ујвидек), немачки – *Neu-Satz* (Нојзац), што су Срби превели као Нови Сад, а Грци као Неофите. Град је добио право на властите органе управе и суд, као и своју независну власт у лику градоначелника и магистрата састављеног од 12 сенатора. Новосађани су дакле сами извојевали своју слободу мирним путем и засадили један нови сад на овим просторима, сад изникao из мира! Режију филмске приче о Новом Саду и његовој слободи потписују новосадски редитељи Жанко Томић и Гвозден Ђурић, уз озбиљну продукцију, сјајне костиме и аутентичну сценографију.

СТР. 13	1	КУЛТУРА ЈЕВРЕЈСКИХ СЕФАРДА / СИНАГОГА, МЕСТО СУСРЕТАЊА 17. ЈУН 2022 / КУЛТУРНА СТАНИЦА СВИЛАРА НОСИЛАЦ: Јеврејска општина Нови Сад	СТР. 16	5	ТРАЖИТИ ИЛИ ПРУЖИТИ УТОЧИШТЕ / ОД РАЦИЈЕ ДО АУШВИЦА: НОВИ САД – ГРАД КУЛТУРЕ СЕЋАЊА 17. ЈУН 2022 / ИСТОРИЈСКИ АРХИВ ГРАДА НОВОГ САДА НОСИЛАЦ: <i>Terraforming</i> ПАРТНЕРИ: Архив Војводине, Културни центар Новог Сада, <i>The European Association for the Preservation and Promotion of Jewish Culture and Heritage</i> (Луксембург), <i>The Jewish Museum Greece</i> (Атина, Грчка), <i>The Galicia Jewish Museum</i> (Краков, Пољска), <i>CENTROPA-Zentrum für jüdische Geschichtedes 20. Jahrhunderts</i> (Хамбург, Немачка), <i>Jugend & Kultur projekt</i> (Дрезден, Немачка)
СТР. 13	2	ИЗЛОЖБА СЛИКА МЕЛИТЕ КРАУС / СИНАГОГА, МЕСТО СУСРЕТАЊА 18. ЈУН 2022 / МАЛИ ЛИКОВНИ САЛОН КУЛТУРНОГ ЦЕНТРА НОВОГ САДА И КУЛТУРНА СТАНИЦА СВИЛАРА НОСИЛАЦ: Јеврејска општина Нови Сад	СТР. 16	6	ИЗЛОЖБА ГРАФИЧКИХ НОВЕЛА О ХОЛОКАУСТУ / ОД РАЦИЈЕ ДО АУШВИЦА: НОВИ САД – ГРАД КУЛТУРЕ СЕЋАЊА 17. ЈУН 2022 / КУЛТУРНА СТАНИЦА СВИЛАРА НОСИЛАЦ: <i>Terraforming</i> ПАРТНЕРИ: Архив Војводине, Културни центар Новог Сада, <i>The European Association for the Preservation and Promotion of Jewish Culture and Heritage</i> (Луксембург), <i>The Jewish Museum Greece</i> (Атина, Грчка), <i>The Galicia Jewish Museum</i> (Краков, Пољска), <i>CENTROPA-Zentrum für jüdische Geschichtedes 20. Jahrhunderts</i> (Хамбург, Немачка), <i>Jugend & Kultur projekt</i> (Дрезден, Немачка)
СТР. 13	3	НАСТУП ХОРА HASHIRA, ПЛЕСНЕ ГРУПЕ МААЯН И КВАРТЕТА KOLSHELK’FIR / СИНАГОГА, МЕСТО СУСРЕТАЊА 19. ЈУН 2022 / СИНАГОГА НОСИЛАЦ: Јеврејска општина Нови Сад ПАРТНЕР: Фондација „Конрад Аденауер”	СТР. 16	7	ИГРА ГЕНЕРАЦИЈА / ОД РАЦИЈЕ ДО АУШВИЦА: НОВИ САД – ГРАД КУЛТУРЕ СЕЋАЊА 17. ЈУН 2022 / КУЛТУРНА СТАНИЦА СВИЛАРА НОСИЛАЦ: <i>Terraforming</i> ПАРТНЕРИ: Архив Војводине, Културни центар Новог Сада, <i>The European Association for the Preservation and Promotion of Jewish Culture and Heritage</i> (Луксембург), <i>The Jewish Museum Greece</i> (Атина, Грчка), <i>The Galicia Jewish Museum</i> (Краков, Пољска), <i>CENTROPA-Zentrum für jüdische Geschichtedes 20. Jahrhunderts</i> (Хамбург, Немачка), <i>Jugend & Kultur projekt</i> (Дрезден, Немачка)
СТР. 15	4	ЕВРОПСКИ ДАНИ ЈЕВРЕЈСКЕ КУЛТУРЕ / ОД РАЦИЈЕ ДО АУШВИЦА: НОВИ САД – ГРАД КУЛТУРЕ СЕЋАЊА 19. ЈУН 2022 / СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ И СИНАГОГА НОСИЛАЦ: <i>Terraforming</i> ПАРТНЕР: Европска асоцијација за очување и промоцију јеврејског наслеђа и културе			

СТР. 16 8	ЖИВОТ ПОСЛЕ ХОЛОКАУСТА / ОД РАЦИЈЕ ДО АУШВИЦА: НОВИ САД – ГРАД КУЛТУРЕ СЕЋАЊА 18. ЈУН 2022 / КУЛТУРНА СТАНИЦА СВИЛАРА НОСИЛАЦ: <i>Terraforming</i> ПАРТНЕРИ: Архив Војводине, Културни центар Новог Сада, <i>The European Association for the Preservation and Promotion of Jewish Culture and Heritage</i> (Луксембург), <i>The Jewish Museum Greece</i> (Атина, Грчка), <i>The Galicia Jewish Museum</i> (Краков, Пољска), <i>CENTROPA-Zentrum für jüdische Geschichtedes 20. Jahrhunderts</i> (Хамбург, Немачка), <i>Jugend & Kultur projekt</i> (Дрезден, Немачка)
СТР. 16 9	СЕСТРЕ БРАЋЕ БАРУХ / ОД РАЦИЈЕ ДО АУШВИЦА: НОВИ САД – ГРАД КУЛТУРЕ СЕЋАЊА 18. ЈУН 2022 / КУЛТУРНА СТАНИЦА СВИЛАРА НОСИЛАЦ: <i>Terraforming</i> ПАРТНЕРИ: Архив Војводине, Културни центар Новог Сада, <i>The European Association for the Preservation and Promotion of Jewish Culture and Heritage</i> (Луксембург), <i>The Jewish Museum Greece</i> (Атина, Грчка), <i>The Galicia Jewish Museum</i> (Краков, Пољска), <i>CENTROPA-Zentrum für jüdische Geschichtedes 20. Jahrhunderts</i> (Хамбург, Немачка), <i>Jugend & Kultur projekt</i> (Дрезден, Немачка)
СТР. 16 10	ИЗЛОЖБА ГРАФИЧКИХ НОВЕЛА О НОВОСАДСКОЈ РАЦИЈИ / ОД РАЦИЈЕ ДО АУШВИЦА: НОВИ САД – ГРАД КУЛТУРЕ СЕЋАЊА 18. ЈУН 2022 / КЕЈ ЖРТАВА РАЦИЈЕ НОСИЛАЦ: <i>Terraforming</i> ПАРТНЕРИ: Архив Војводине, Културни центар Новог Сада, <i>The European Association for the Preservation and Promotion of Jewish Culture and Heritage</i> (Луксембург), <i>The Jewish Museum Greece</i> (Атина, Грчка), <i>The Galicia Jewish Museum</i> (Краков, Пољска), <i>CENTROPA-Zentrum für jüdische Geschichtedes 20. Jahrhunderts</i> (Хамбург, Немачка), <i>Jugend & Kultur projekt</i> (Дрезден, Немачка)
СТР. 16 11	ЦАРИНСКА УЛИЦА 18. ЈУН 2022. НОСИЛАЦ: Футура публикације
СТР. 16 12	ЈЕДНА ОСОБА ПЛАЧЕ: ЖЕНЕ И РАТ 17. ЈУН 2022 / КУЛТУРНА СТАНИЦА СВИЛАРА НОСИЛАЦ: „VinaProductions“, Француска ПАРТНЕР: Културна станица Свилара
СТР. 19 13	АПОЛОНИЈА И МАРИЈА 18. ЈУН – 1. ЈУЛ 2022 / ЛИКОВНИ САЛОН КУЛТУРНОГ ЦЕНТРА НОВОГ САДА НОСИЛАЦ: Културни центар Новог Сада
СТР. 19 14	ПЕГЕ У СРЦУ 18. ЈУН 2022 / ЛЕТЊА СЦЕНА КУЛТУРНОГ ЦЕНТРА НОВОГ САДА НОСИЛАЦ: Студентски културни центар Нови Сад
СТР. 19 15	ПРАВЕДНИЦИ МЕЂУ НАРОДИМА 19. ЈУН – 19. ЈУЛ 2022 / ТРИБИНА МЛАДИХ (КУЛТУРНИ ЦЕНТАР НОВОГ САДА) НОСИЛАЦ: Културни центар Новог Сада ПАРТНЕР: Меморијални центар „Јад Вашем“ (Израел)

СТР. 20	16	ДАН ЛЕДА 19. ЈУН 2022 / КАТОЛИЧКА ПОРТА НОСИЛАЦ: Мултимедијални центар Лед Арт	СТР. 26	21	У ПОТРАЗИ ЗА ЕВРОПОМ 23. ЈУН – 23. АВГ 2022 / БЕОГРАДСКИ КЕЈ, КЕЈ ЖРТАВА РАЦИЈЕ, СУНЧАНИ КЕЈ НОСИЛАЦ: <i>Terraforming</i> ПАРТНЕРИ: Архив Војводине, Фондација „Конрад Аденауер”
СТР. 21	17	СТРИНГЕРИ 19. ЈУН 2022 / ПОЗОРИШНИ ТРГ НОСИЛАЦ: Центар за истраживање и едукацију о Холокаусту (Београд)	СТР. 29	22	МИР И ПРАВО 23 – 25. ЈУН 2022 / ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ И КРЕАТИВНИ ДИСТРИКТ НОСИЛАЦ: Правни факултет Универзитета у Новом Саду ПАРТНЕРИ: <i>Juristische Fakultät, Universität Potsdam</i> (Потсдам, Немачка), <i>Szegedi Tudomány egyetem Állam-és Jogtudományi Karának</i> (Сегедин, Мађарска)
СТР. 22	18	КАМЕРНА СИМФОНИЈА (ШОСТАКОВИЧ) / НЕО ФЕСТИВАЛ 17. ЈУН 2022 / КУЛТУРНА СТАНИЦА СВИЛАРА ПАРТНЕР: Културна станица Свилара	СТР. 30	23	ЗАМИШЉЕНЕ ГРАНИЦЕ 24. ЈУН – 24. АВГ 2022 / СУБИН ПЛАТО У ЛИМАНСКОМ ПАРКУ НОСИЛАЦ: Галерија „Бел Арт” ПАРТНЕРИ: Курс колектив, Фондација „Нови Сад – Европска престоница културе”, Градска управа за грађевинско земљиште и инвестиције града Новог Сада
СТР. 22	19	КВАРТРЕТ ЗА КРАЈ ВРЕМЕНА (МЕСИЈАН) / НЕО ФЕСТИВАЛ 18. ЈУН 2022 / ГРАДСКА КУЋА	СТР. 31	24	НА МАРГИНИ 23. и 24. ЈУН 2022 / КРЕАТИВНИ ДИСТРИКТ НОСИЛАЦ: Удружење „КРОКОДИЛ” (Књижевно регионално окупљање које отклања досаду и летаргију)
СТР. 23	20	СИМФОНИЈА БРОЈ 2 „ВАСКРСЕЊЕ” (МАЛЕР) 19. ЈУН 2022. НОСИЛАЦ: Војвођански симфонијски оркестар ПАРТНЕР: Музичка омладина Новог Сада	СТР. 31	25	ФЕСТИВАЛ ПОМИРЕЊА СОЦ 25 – 27. ЈУН 2022 / КРЕАТИВНИ ДИСТРИКТ НОСИЛАЦ: Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду ПАРТНЕРИ: Иницијатива младих за људска права, Институт за филозофију и друштвену теорију (Београд), Аустријски културни форум (Београд)

СТР. 32	26	ТРАФИКА СЕЋАЊА 23. ЈУН – 17. ЈУЛ 2022 / КУЛТУРНА СТАНИЦА СВИЛАРА, КРЕАТИВНИ ДИСТРИКТ, ТРГ СЛОБОДЕ И ДРУГЕ ЛОКАЦИЈЕ НОСИЛАЦ: Удружење грађана „Робин К.У.Д.“ ПАРТНЕР: Позориште „Промена”	СТР. 41	31	МЕФИСТО 3. ЈУЛ 2022 / СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ ПАРТНЕР: <i>East West Centar</i> (Сарајево, Босна и Херцеговина)
СТР. 35	27	BACH, MEMORIES, SHADOWS AND SIGNS (ЖАН-ГИЈЕН КЕРАС) / НЕО ФЕСТИВАЛ 24. ЈУН 2022 / ГРАДСКА КОНЦЕРТНА ДВОРАНА	СТР. 42	32	WIR SIND DAS VOLK (МИ СМО НАРОД) 2. ЈУЛ 2022 НОСИЛАЦ: Лајбах
СТР. 35	28	БЕТОВЕН МАРАТОН 26. ЈУН 2022 / ГРАДСКА КОНЦЕРТНА ДВОРАНА, ПЕТРОВАРАДИНСКА ТВРЂАВА НОСИЛАЦ: Београдска филхармонија ПАРТНЕРИ: Дортмундска филхармонија, Словачки филхармонијски хор, Фондација „Нови Сад – Европска престоница културе”, НЕО фестивал	СТР. 44	33	НОЖ И МЕЛЕМ 1. ЈУЛ 2022 / ПОЗОРИШТЕ МЛАДИХ НОСИЛАЦ: Артфракција ПАРТНЕР: Позориште младих
СТР. 41	29	ОТВОРЕНИ ПРОЦЕС 1. ЈУЛ 2022 / КУЛТУРНА СТАНИЦА СВИЛАРА НОСИЛАЦ: АСА-ФФ (Кемниц, Немачка) ПАРТНЕР: Гете институт, Кемниц 2025	СТР. 45	34	РЕКАПИТУЛАЦИЈА 2. ЈУЛ 2022 / МУЗЕЈ САВРЕМЕНЕ УМЕТНОСТИ ВОЈВОДИНЕ НОСИЛАЦ: Мултимедијални центар Лед Арт ПАРТНЕР: Музеј савремене уметности Војводине
СТР. 41	30	ПАРАЛЕЛЕ 8. ЈУЛ 2022 / ГАЛЕРИЈА МАТИЦЕ СРПСКЕ НОСИЛАЦ: Галерија Матице српске ПАРТНЕРИ: Уметнички музеј Темишвар, Српска епархија Темишвар – Ризница у Епархијском двору	СТР. 46	35	РЕКОНСТРУКЦИЈА ЗЛОЧИНА – ПУЈ, СПАС, ЗА СВЕ НАС! 3. ЈУЛ 2022 / ТРГ СЛОБОДЕ НОСИЛАЦ: Мултимедијални центар „Лед Арт”

СТР. 47	36	БИОМОСТ / РЕКАПИТУЛАЦИЈА 9. ЈУЛ 2022 / ПОЧЕТАК ВАРАДИНСКОГ МОСТА СА НОВОСАДСКЕ СТРАНЕ НОСИЛАЦ: Мултимедијални центар „Лед Арт”	СТР. 50	41	МЕДИЈСКИ ЛАВИРИНТ 3. ЈУЛ 2022 / ТРГ СЛОБОДЕ НОСИЛАЦ: Новосадска новинарска школа ПАРТНЕРИ: АСА-ФФ Кемниц (Немачка), Кемниц 2025 – Европска престоница културе (Немачка), Филозофски факултет Универзитета у Жилини (Словачка), <i>Beyond Barriers Association Albania</i> (Тирана, Албанија), Медија центар Сарајево (Босна и Херцеговина), Иницијатива младих за људска права (Приштина), Институт за медије (Подгорица, Црна Гора), Фондација „Нови Сад – Европска престоница културе”
СТР. 47	37	ГРАФИЧКА ЗАДРУГА – НОВИ МОСТОВИ / РЕКАПИТУЛАЦИЈА 10. ЈУЛ 2022 / АМФИТЕАТАР КОД СПОМЕНИКА ПОРОДИЦИ, КЕЈ ЖРТАВА РАЦИЈЕ НОСИЛАЦ: Мултимедијални центар „Лед Арт”	СТР. 56	42	САН НЕОЛИТСКЕ НОЋИ 15. ЈУЛ 2022 / МУЗЕЈ ВОЈВОДИНЕ НОСИЛАЦ: Музеј Војводине ПАРТНЕР: Народни музеј у Београду
СТР. 48	38	МОСТ 7 – 10. ЈУЛ 2022 / ПЕТРОВАРАДИНСКА ТВРЂАВА НОСИЛАЦ: „Exit” фондација ПАРТНЕРИ: <i>Hangveto Zenei Terjeszto Tarsulas Kft, Asociatia Timisoara Capitala Europeana, European Music Council, Bulgarian Music Association, MA Music, Leisure and Travel Ltd, Palais des beaux arts, Piranha arts ag, Remont Kapital Culture Center</i>	СТР. 58	43	УВЕРТИРА ЗА МИР – ФИЛХАРМОНИЈСКИ ОРКЕСТАР „ЗА НОВЕ МОСТОВЕ” 15. ЈУЛ 2022 / НОВИ САД НОСИЛАЦ: Академија уметности Универзитета у Новом Саду ПАРТНЕРИ: НЕО фестивал, Музички конзерваторијум „Ђузепе Тартини” (Трст, Италија), Музичка академија „Франц Лист” (Будимпешта, Мађарска), Универзитет за музичке и извођачке уметности (Грац, Аустрија), Музичка академија Универзитета у Сарајеву (Босна и Херцеговина), Музичка академија Свеучилишта у Загребу (Хрватска)
СТР. 50	39	ИЗ БУКЕ У ЗВУК 3. ЈУЛ 2022 / МУЗЕЈ ВОЈВОДИНЕ НОСИЛАЦ: Академија уметности Универзитета у Новом Саду ПАРТНЕР: Музеј Војводине	СТР. 58	44	BEYOND ZERO (А. ВРЕБАЛОВ) / НЕО ФЕСТИВАЛ 16. ЈУЛ 2022 / СРЕМСКИ КАРЛОВЦИ
СТР. 50	40	ИЗ БУКЕ У ЗВУК / НЕО ФЕСТИВАЛ 1. ЈУЛ 2022. НОСИЛАЦ: Академија уметности Универзитета у Новом Саду ПАРТНЕР: НЕО фестивал			

СТР. 59

45

ТРИ КЛАВИРА

16. ЈУЛ 2022 / СРЕМСКИ КАРЛОВЦИ
НОСИЛАЦ: Музичка омладина Нови Сад

СТР. 59

46

VII ФОРУМ МЛАДИХ ЛИДЕРА

15 – 16. ЈУЛ 2022 / НОВИ САД И СРЕМСКИ КАРЛОВЦИ
НОСИЛАЦ: Европски покрет у Новом Саду

СТР. 61

47

ЛИБЕРТА – РАЂАЊЕ ГРАДА

17. ЈУЛ 2022 / ПЕТРОВАРАДИНСКА ТВРЂАВА
НОСИЛАЦ: *Corso 2021*
ПАРТНЕР: „Коперникус” и Фондација „Нови Сад – Европска престоница културе”

ДУНАВСКО МОРЕ

ПРЕИСПИТУЈЕМО ОДНОС ЧОВЕКА ПРЕМА ПРИРОДИ И ЗАШТИТИ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ КРОЗ МЕТАФОРУ ДУНАВА КАО ЕВРОПСКЕ ЖИЛЕ КУЦАВИЦЕ, АЛИ И НАЈЗАГАЂЕНИЈЕ ЕВРОПСКЕ РЕКЕ. ИНСИСТИРАМО НА УМЕТНИЧКОЈ КРЕАТИВНОСТИ, МЕЂУНАРОДНОЈ РАЗМЕНИ И КОХЕЗИЈИ УМЕТНОСТИ, НАУКЕ И ЗАЈЕДНИЦЕ, ЈЕР СМАТРАМО ДА ЈЕ ТО ПРАВИ ПУТ КА ОДГОВОРИМА НА ГОРУЋЕ ЕКОЛОШКЕ ПРОБЛЕМЕ.

Важност Дунава као европске реке је вишеструка. Са њим се повезују најразличитија искуства, приче и традиције. Река није, како се често замишља, права линија, већ скуп знаних и незнаних, бучних и тихих пристаништа, која нас непрестано изазивају да периспитујемо своје идеје и ставове. Подручје које припада Дунавском региону настањује 112 милиона људи различитих националности и религија и као такав, регион је имао велики утицај на историју, уметност и културу Европе кроз векове. Дунавски регион је једини регион који је Европска унија препознала и која обухвата не само девет њених земља чланица (Аустрија, Бугарска, Хрватска, Чешка, Немачка, Мађарска, Румунија, Словачка и Словенија), већ и три земље кандидата (Босна и Херцеговина, Србија и Црна Гора), као и две суседне земље (Украјина и Молдавија). Овај регион је обухваћен и посебном стратегијом Европске уније чије су приоритетне области, између осталог, култура и туризам, као и управљање ризицима по животну средину и одрживост.

Током летњих месеци Новосађани интензивно проводе време на Дунаву и око Дунава. Нови Сад није највећи европски град на Дунаву, али је један од оних с највише мостова на њему – укупно једанаест. Од тога се осам мостова налази испод Дунава, а три изнад њега, што је доказ његове бурне прошлости. У културолошком смислу, Дунав повезује различите европске државе и културе које су вековима међусобно утицале једна на другу и

мешале се у Новом Саду. У еколошком смислу, Дунав представља специфичну природну целину и оазу свежине током топлих летњих дана, али постоји и његова друга, мрачнија страна. Како је бележио Милорад Павић, српски и светски писац и некадашњи професор на Универзитету у Новом Саду: постоје два Дунава, „једно је ванбрачно копице, иако је лепо као и оно друго које се признаје за законито”. Да, Дунав је, упркос својој лепоти, једна од најзагађенијих европских река, а загађење и уништавање природе представљају актуелни друштвени и политички проблем не само Србије и Европе, већ и читаве планете. Зато кроз разноврсне уметничке програме међународне размене желимо да говоримо о еколошким проблемима, као што су загађење ваздуха и воде, гомилање смећа, изумирање биљних и животињских врста. Сваке године крајем јула је *Earth Overshoot Day* – дан када се из планете земље исцрпе сви ресурси који се могу обновити у току годину дана. Овај датум се из године у годину помера унапред. Године 2022. он пада крајем јула, у време програмског лука „Дунавско море”. Овај дан смо схватили као последње упозорење. Спајањем уметности и екологије, „Дунавско море” нам доноси уметничке програме који позивају на акцију за очување и бригу о Дунаву као симболу цивилизације, али нас и упознају са наслеђем земаља кроз које Дунав протиче.

22/7–6/8/2022.

ОБАЖЛА

СИНЕРГИЈА УМЕТНИКА/ЦА, НАУЧНИКА/ЦА, БИОЛОГА/КИЊА, ЛОКАЛНИХ АКТИВИСТА/КИЊА И УДРУЖЕЊА КОЈИ СЕ БАВЕ ЗАШТИТОМ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ, ГРАЂАНА И ПУБЛИКЕ, ПОНУДИЋЕ ПРИЗОРЕ СПЕКУЛАТИВНИХ БУДУЋНОСТИ ДУНАВА НА ГРАДСКОЈ ПЛАЖИ ШТРАНД. ИНСИСТИРАМО НА ПРОЦЕСНОМ, ПАРТИЦИПАТИВНОМ И ПРИСТУПАЧНОМ ПРОГРАМУ КОЈИ ЋЕ ПОВЕЗАТИ ПОСЕТИОЦЕ ДУНАВСКИХ ПЛАЖА И РЕНОМИРАНА УМЕТНИЧКА ИМЕНА ИЗ ИНОСТРАНСТВА, КОНТЕКСТУАЛИЗУЈУЋИ ГЛОБАЛНИ ПРОБЛЕМ ЕКОЛОГИЈЕ НА МИКРОКЛИМУ НОВОСАДСКОГ ПАРЧЕТА ДУНАВА.

У 2020. смо, у једном раду објављеном у престижном научном часопису *Environment International*, сазнали да се људи више не рађају као људи – сада смо киборзи! Истраживачи из римске болнице „Фатебенефратели” и Политехничког универзитета у Анкони (Италија), утврдили су постојања микропластике у људској постељици, што значи да је у нашим телима од рођења присутна неорганска материја коју сами стварамо. „То је попут рађања киборга, плод се више не састоји само од људских ћелија, већ од мешавине биолошког и неорганског ентитета”, додао је водећи аутор студије Антонио Рагуса, шеф акушерског и гинеколошког одељења болнице у Риму, уз коментар да су „мајке на Одељењу биле шокиране”. Свакодневно се суочавамо са шокантним кликбејт (*click-bait*) информацијама, као што је на пример ова:

Људи у току недеље поједу количину пластике која је еквивалентна једној платној картици! Последњих година, сведоци смо све већег глобалног загађења, локалног активизма и одбране последњег педља зелених површина и чистих вода. Програмска целина „Обала” се управо бави овим застрашујућим, дистопијским чињеницама које су око нас. Како ћемо ићи на плажу у будућности? Колико дуго ћемо још имати Штранд? Какву воду ћемо пити? Да ли ће становници – животиње Дунава бити потиснуте од стране напуштених корњача и рибица које су некад биле кућни љубимци, а данас опасност за екосистем реке? Коначно, колико људски утицај трансформише свакодневицу и будућност? Мада знамо да је велики део одговорности и последица са којима се данас суочавамо ван наше моћи, шта је то што ипак можемо да урадимо?

ШТРАНД КАО ОБАЛА СУСРЕТАЊА

СВА ОВА УЗНЕМИРУЈУЋА ПИТАЊА ОДЛУЧИЛИ СМО ДА ПОКРЕНЕМО НА ПРОСТОРУ ГРАДСКЕ ПЛАЖЕ ШТРАНД, КОЈА ЗА НОВОСАЂАНЕ ПРЕДСТАВЉА МЕСТО РАЗБИБРИГЕ И УСПОМЕНА НА ПРВО ПЛИВАЊЕ, ВОЖЊУ ЧАМЦЕМ, МЕСТО ЗА ЛЕТОВАЊЕ И СУСРЕТ СТАРИХ И НОВИХ ГЕНЕРАЦИЈА. ШТРАНД – *DER STRAND* – НЕУМЕТНИЧКИ ЈЕ ПРОСТОР ЗА СЛОБОДНО ВРЕМЕ, ТЕ ЈЕ НАША НАМЕРА ДА ИНТЕРВЕНЦИЈОМ УМЕТНИКА, УМЕТНИЧКИХ КОЛЕКТИВА И АНАГАЖОВАНИХ УМЕТНИЧКИХ РАДОВА ПРОВОЦИРАМО И УТИЧЕМО НА СВАКОДНЕВНУ ЛЕТЊУ ЛЕТАРГИЈУ БЕЗБРИЖНИХ КУПАЧА, ПОСТАВЉАЈУЋИ ПИТАЊА О БУДУЋНОСТИ ПЛАЖЕ И ЊЕНОГ МЕСТА У СЕЋАЊУ ГЕНЕРАЦИЈА КОЈЕ ДОЛАЗЕ.

Савремена еколошка мисао инсистира на „одрасту”, појму који одступа од константног прогреса и потребе за новим – стварима, производима, понудама. Због тога, верујемо да је решавање еколошких проблема могуће преузети од постојећих уметничких трупa и колектива. У настојању да што више грађана и грађанки позовемо да се укључе у програме „Дунавског мора” и већу пажњу посвете еколошким проблемима, позвали смо једну такву трупу у сарадњи са Француским институтом у Новом Саду – познати акробатски колектив *XU (XU Compagnie)* из Француске, који је читав свој

рад посветио тражењу могућих одговора на питање шта чини темеље једне заједнице. У оквиру перформанса *Les Voyages¹* видећемо да је креативни процес ове акробатске групе са огромним међународним искуством везан управо за заједништво као уметнички принцип: у својим наступима се морају ослањати једни на друге, тражити равнотежу, комплементарност и склад – све карике морају бити на свом месту како би се формирао људски ланац смисла и снажне симболике. У изузетно поетичној визији, извођачи формирају људске стубове који се непрестано уздижу, искривљују и преврћу. Колектив је непрестано у покрету, изводи акробатске летове и дивље трке, окупља се и распада у делићима секунде. Иако су све акробације које пркосе гравитацији ризичне, сваки извођач познаје своју специфичност, властите предности и мане: колективна интелигенција која произилази из мноштва сингуларности, суочава се на тренутке са екстремним, тешким и неизвесним ситуацијама. Замишљено као размена поклона, ово акробатско истраживање људи и места, осветљава нове путеве хуманости и нашу потребу да разумемо и подржавамо једни друге. Након боравка и сарадње са локалцима и организацијама, ова позната трупа креираће уметничке интервенције у прометним градским просторима о горућим еколошким питањима и перспективама заједништва са циљем да најави низ програма „Дунавског мора” и понуди ново искуство места у којем живимо.

PHOTO_J. IVANOVIĆ

Како ангажована еколошка и уметничка акција настаје кроз сарадњу уметника и заједнице, тако и кластер „Обала” отпочиње заједничком песмом реномираних хорова и њихових слушаца. Принцип синергије на ком почива хорско певање је проналажење идеалног односа између индивидуализма и одговорности према групи, односно заједници, дакле једна врста сазревања у поштовању различитости. Тако се пројекат *Распевани мостови*² Српске хорске асоцијације бави заједницом, не само кроз медијум музике и хорског певања, већ и кроз директно укључивање публике у своје нумере, користећи *open singing* метод позивајући слушаоце да заједно са хором учествују у извођењу репертоара. Значај ове петодневне манифестације огледа се у чињеници да она укључује све генерације певача, аматерске и професионалне, домаће и иностране хорове, уз подједнаку заступљеност духовне и световне музике. *Распевани мостови* биће конципирани тако да тематски и садржајно одговоре на неке од основних постулата програмског лука „Дунавско море”. Осим развоја публике, пројекат има за циљ и да подигне ниво свести о еколошким променама којима сведочимо, а која ће се манифестовати кроз одабрани репертоар и локације које треба да пошаљу једну снажну вредносно-персуазивну поруку. Синергија уметника и публике, младих и старијих, креативности и науке, спекулације и чињеница, позива на заједничке процес и промене. Док одступамо од канона хорске музике, импровизујемо и учимо да делујемо заједно, цез пројекти Културног центра Новог Сада надовезују се са сопственим варијацијама и темама, те одступају од стандардних хармонијских и друштвених скелета. Пројекат *Цез на Дунаву – братски цез оркестри Европе*³, у оквиру летње цез академије коју Културни центар Новог Сада организује у сарадњи са Дортмундом, градом побратимом, окупиће младе цез музичаре из земаља Дунавског тока, узраста од 16 до 25 година.

PHOTO_B. JENSEN

Са друге стране, оркестар *The Youth Danube Big Band*⁴, састављен од једанаест музичара из иностранства, као и младих музичара из Новог Сада, Београда и других градова у Србији, покушаће да, свирајући на отвореном, на Штранд донесе нове музичке изразе у које су интегрисани музички стилови Југоисточне Европе, који су на Западу мање познат.

Када је плажа Штранд отворена за посетиоце, 1911. године, свако ко би купио улазницу добио би и купаћи костим на поклон. 2022. године, у сарадњи са ирском уметницом из Голвеја (Европска престоница културе 2020), Ринек Нинејл (*Rionach Ní Néill*), развијамо пројекат који се бави промишљањем опреме и одевних предмета које ћемо добијати (или обавезно носити!) на плажама будућности – да ли ће нам бити потребан купаћи који указује на загађеност воде? Можда сунцобран који нас упозорава на температуру вишу од нормалне? Ирска уметница ће са својим тимом извести перформанс на Штранду са поменутом „опремом”, а под насловом *Hope it Rains/Soineann nó Doineann*⁵. У питању је реалистичан и упозоравајући перформанс који показује какав утицај климатске промене могу имати на наше свакодневне устаљене навике у не тако далекој будућност. Циљ пројекта је да се кроз употребу предмета из свакодневице делује на свест људи и на смањење нашег негативног утицаја на животну средину. Уметнички тим из Ирске ће преиспитати употребу „практичних” предмета без којих је данас незамислив одлазак на плажу: купаћи костими ће, на пример, мењати боју након уласка у загађену воду; сунцобран ће запевати када се температура попне изнад просека за то доба године; фен ће показивати које отрове удишемо; лежачка ће се претворити у сигурносни појас; игре на плажи ће постати сакупљање ђубрета. Ирски уметници ће у великој мери употребити локални отпад, а са њима ће сарађивати и уметници из Новог Сада, као и удружења која се баве заштитом животне средине.

Током године титуле Европске престонице културе, Штранд, као посебно новосадско место на обали Дунава, постаје центар уметничко-научног промишљања које, кроз дело норвешког уметника, води до конкретних, постојаних и индивидуалних решења за климатске катастрофе. Уметник скупља свакодневне предмете и од њих, на лицу места, креира алате потребне за преживљавање. Преображај, пренамена и реконтекстуализација отпада: то су можда, такође, путеви промене нашег односа према одбаченим стварима које затрпавају и уништавају нашу планету. Како би нам указао на једну од таквих спасоносних стаза, у Нови Сад долази норвешки уметник *Мортен Јенсен Ваген*⁶ (*Morten Jensen Vågen*) познат по свом *ad hoc* стилу, где од предмета који су одбачени, искоришћени, заборављени, креира алате који ће му помоћи да преживи. Радови овог уметника већ се налазе у сценарију апокалипсе, те нам могу показати како да од смећа направимо тенду да бисмо се склонили од сунца или заштитили од киселих киша и склоништа која можемо искористити у пренасељеном, експлоатисаном, еколошки уништеном свету.

УМЕТНИЧКИ И АКТИВИСТИЧКИ „ЕКОТИСЦИ”

МОДЕЛ РАДА НА КОМ ПОЧИВА КЛАСТЕР „ОБАЛА” ЈЕ СТВАРАЊЕ УМЕТНИЧКИХ ДЕЛА КОЈА ПОЛАЗЕ И ПРОИЗИЛАЗЕ ИЗ РЕАЛНИХ И МЕРЉИВИХ ПОДАТАКА О УГРОЖЕНОСТИ ЛОКАЛНИХ ПРИРОДНИХ БОГАТСТАВА. ВАЖНО ИСТРАЖИВАЊЕ КОЈЕ ЋЕ СПРОВЕСТИ ЦЕНТАР ЗА ПРОМОЦИЈУ НАУКЕ, КРОЗ ПРОЈЕКАТ *ЕКОТИСАК*⁷, ПОКАЗАЋЕ МЕРЉИВИ ЉУДСКИ УТИЦАЈ НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ КРОЗ ПОЈАМ КАРБОНСКОГ ОТИСКА, ДОК ЋЕ УМЕТНИЦИ ПРОИЗВЕСТИ РАДОВЕ КОЈИ ЋЕ ОВО ИСТРАЖИВАЊЕ ИЛУСТРОВАТИ.

Овом акцијом, Центар за промоцију науке из Београда унапређује своје активности на споју науке и уметности програмом посвећеном климатским изазовима и мултидисциплинарним истраживањима на овом пољу. Током јула и августа, у сарадњи са Центром за бихејвиоралну генетику са Филозофског факултета и Академијом уметности Универзитета у Новом Саду, као и са организацијом „Зелени Сад”, манифестација *Art+science* реализоваће се у Новом Саду и Београду. Кроз интензиван дијалог и заједничка истраживања укључених актера, развијаће се јединствени садржаји који воде ка освешћивању улоге коју свако од нас има у процесу климатских промена на планети. Полазећи од појма карбонског (CO₂) отиска, као мере људског утицаја на животну средину и климу уопште, развијени уметнички садржаји локализоваће доживљаје климатских промена, (пре)често виђених као временски и просторно апстрактне и далеке појаве. Очекује нас изложба радова етаблираних домаћих и међународних актера савремене *art&science* сцене, посвећених различитим климатским темама, како би се упоредила искуства и приступи различитим окружењима. Додатну вредност програму у 2022. годнији пружиће представљање климатске капсуле као мобилне и модуларне уметничко-научне и едукативне платформе.

Мада се различите утопијске и дистопијске будућности највише фокусирају на реку и околину, пројекат *Биофабрика*⁸ удружења „Реактор” истражује modele алтернативне уметничке продукције у контексту одрживости кроз проналажење нових материјала за рад. Биофабрика обухвата проширивање идеја примењивања алтернативне продукције у области визуелне уметности младе уметнице Адриен Ујхази. Она је у Србији прва особа која представља своје стваралаштво на бази узгајања биолошког материјала названог „скоби” (*SCOBY*), што је скраћеница за симбиотску културу бактерија и квасца. Пројекат почиње узгајањем материјала „скоби”, који представља одржив начин креативног стварања у будућности, праћен разговорима са публиком која се тако упознаје са синергијом биодизајна, науке и ликовне уметности.

PHOTO_U. DOŽIĆ

На обали Дунава, на Штранду, кустоскиња из Турске, Зерен Оруц, представиће свој рад као екоакцију, интервенцију у простору, а у Културној станици Свилара одржаће се целодневна радионица/изложба/панел дискусија о материјалу „скоби”, његовом узгоју и стварању. Програм је намењен свакоме ко је заинтересован да открије свет материјала биофабрике или чак да се прикључи пројекту. Поред Штранда, уметници истражују и друге плаже на обали Дунава. Постављајући уметничке инсталације на место одмора и пролаза, програм „Дунавског мора” жели да комуницира са шетачима паса, старијима, младима и студентима које своје време проводе поред реке. Иза пројекта *Mora da (se) vaga*⁹ италијанско-португалског колектива *Moradavaga* крије се уметничка интервенција на простору помало занемарене новосадске плаже Бећарац, а њен главни циљ је освешћивање јавности о потенцијалној дистопијској будућности овог простора као примера општег глобалног проблема. Италијан Манфред Екли (*Manfred Eccli*) и Португалац Педро Кавако Леитао (*Pedro Cavaco Leitão*) из Фара, који је кандидат за Европску престоницу културе 2027. године, чине колектив који има богату интернационалну каријеру: од 2006. године се баве празним објектима,

напуштеним зградама, активирањем јавног простора, осмишљавају перформативне објекте и активне интервенције у простору укрштајући архитектуру, уметност и дизајн уз ангажовање публике како би објекти добили смисао. Уметници ће у сарадњи са Новим културним насељем креирати серију интерактивних инсталација у простору које би биле резултат процеса рада са локалним заинтересованим групама: студентима архитектуре и визуелних уметности, корисницима простора Бећарца (рекреативци, власници паса, млади...), активним групама у области заштите животне средине. Акција чишћења плаже Бећарац, као и радионице са локалним становништвом и актерима из области заштите животне средине, биће увод у уметничке активности. У изради инсталације ће се користити одрживи материјали попут стакла (огледала) и дрвета, а сама естетика дела заговара идеју о самоодрживости и штедљивом приступу ресурсима у природи. Концерт на отвореном и сама поставка уметничке инсталације оплемениће овај простор како би се преиспитао однос заједнице према њему и генерално према приобалним деловима Дунава.

ОД МЛАДОСТИ ДО БУДУЋНОСТИ ЕКОЛОГИЈЕ

ВАЖНОСТ ЛУКА „ДУНАВСКО МОРЕ” ОГЛЕДА СЕ У СПЕЦИФИЧНИМ И ТРАЈНИМ ИНТЕРВЕНЦИЈАМА КОЈЕ ДОЛАЗЕ ИЗ АКТИВИСТИЧКОГ ДОМЕНА, А ЈЕДАН ЊИХОВ ДЕО ПОСЕБНО ЈЕ УСМЕРЕН НА ОМЛАДИНУ И ДЕЦУ, КАО АКТЕРЕ КОЈИ МОГУ БИТИ НОСИОЦИ ПРОМЕНЕ У БУДУЋНОСТИ.

*Камп младих: добар за живот*¹⁰, у организацији Инжењера заштите животне средине, део је мреже од 2.500 волонтерских кампова који се сваке године одрже у свету, чије ће поље деловања бити мир, уметност и заштита животне средине. Главни циљ окупљања је да укаже на значај очувања Дунава и непосредно допринесе унапређењу стања приобаља код Новог Сада, организовањем акција његовог чишћења и постављања примењених уметничких инсталација дуж кеја на левој обали Дунава. Инсталације које ће млади израдити у сарадњи са уметницима биће заправо канте за скупљање отпада израђене од остатака НАТО бомбардовања, која ће овом пројекту дати додатну вредност и преиспитати будућност и отпад на један другачији начин. Биће постављено десет таквих канти, по једна за сваку земљу која чини слив Дунава (Немачка, Аустрија, Словачка, Мађарска, Хрватска, Србија,

Румунија, Бугарска, Молдавија и Украјина). Поред међународног кампа за младе, децје радионице *Наш Дунав, мозаик од облутака*¹¹ на још један могући начин тематизују Дунав, као нашу заједничку реку, заједничко природно и историјско богатство европске цивилизације и вечне уметничке инспирације. Пројекат се састоји од радионица са децом предшколског узраста из ПУ „Радосно детињство” везаних за очување и заштиту природе. У финални део пројекта укључиће се визуелни уметници који ће радити у интеракцији са децом која ће на камењу насликати своју импресију о Дунаву и очувању његовог биљног и животињског света. У сарадњи са галеријом „Пер.Арт”, уметник из Немачке, из Дортмунда, града побратима Новог Сада, од камења ће, насталог током годину дана рада са децом, направити мозаик монументалних димензија који ће бити постављен у холу Културног центра Новог Сада, носиоца овог пројекта. Едукација младих

PHOTO_U. DOŽIĆ

о очувању животне наставља се кроз пројекат *Лименка театар фест*¹², децји позоришни фестивал који се бави еколошким питањима. На Штранду, као и на другим локацијама у граду, биће изведено девет представа четири дечија позоришта из Ниша, Београда и Новог Сада. Фестивал који организује Дечје позориште „Чарапа” темељи се на идеји да је најефикаснији начин утицања на свест деце о појму рециклаже и очувању природе тај да им се понуди модел у коме рециклажни материјал има своју вредност. Та вредност је изражена у вредности друштвено одговорне валуте, прве која је регистрована у свету, алу-коин-а – кованице сачињене од алуминијума, која на једној страни има јединствени жиг, и која је препознатљива вредност целог пројекта. Њега доносиоци добијају на Лименкици-мењачници у замену за празне лименке (5 лименки је 1 алу-коин) и могу се користити као средство плаћања у оквиру манифестације. Њиме се

„купују” улазнице за позоришну представу, као и разне друге корисне ствари намењене пре свега деци – књиге, торбе, оловке, блокчићи, едукативни постери, који ће њима бити доступни на месту извођења фестивала. Програм фестивала обухвата и наступ маскоте Ли-мена, човека са Алу-планете, који заједно са децом отпочиње процес рециклаже донетих лименки у посебној, рециклажној преси, затим, пројекцију едукативно-забавног филмског материјала, музички наступ, анимације и коначно позоришну представу. У програм фестивала биће уврштен и наступ дечјег рок-бенда, након извођења представе, као и наступи два дечија хора који ће изводити химну пројекта специјално компоновану за пројекат „Лименкица-улазница”.

ДУНАВСКИ ТОКОВИ АНГАЖОВАНЕ УМЕТНОСТИ

НИЗ УМЕТНИЧКИХ ИНТЕРВЕНЦИЈА УНУТАР КЛАСТЕРА „ОБАЛА“ ПОЧИВА НА ИНОВАТИВНОЈ САРАДЊИ ЕВРОПСКИХ КОЛЕКТИВА И НОВОСАДСКИХ УМЕТНИКА И АКТИВИСТА, ОМОГУЋЕНОЈ КРОЗ ПРОЦЕСЕ ПОКРЕНУТЕ НАКОН ДОБИЈАЊА ТИТУЛЕ ЕВРОПСКЕ ПРЕСТОНИЦЕ КУЛТУРЕ. У ТИМ ОКВИРИМА, ИНТЕРНАЦИОНАЛНИ КОЛЕКТИВИ, КАО ШТО ЈЕ *THE DANUBE TRANSFORMATION AGENCY FOR AGENCY*, РАДИЋЕ НА *IN-SITU* ПРОЈЕКТИМА, УКЉУЧУЈУЋИ У ЊИХОВУ РЕАЛИЗАЦИЈУ И ПОСЕТИОЦЕ ПЛАЖЕ ШТРАНД. КРОЗ ПАРТИЦИПАТИВНЕ ПРОЦЕСЕ, ОНИ ЋЕ ПРОПИТИВАТИ ДУНАВ КАО СЛОЖЕНИ ПРИРОДНИ ЕНТИТЕТ, КАО ЖИЛУ КУЦАВИЦУ ЕВРОПЕ. У ДУХУ ДРУГАЧИЈЕГ ПРИСТУПА ЕКОЛОШКИМ ПИТАЊИМА, НОВИ САД ЋЕ У САРАДЊИ СА ЛОКАЛНИМ ОРГАНИЗАЦИЈАМА КОЈЕ СЕ БАВЕ ПРОБЛЕМОМ УРБАНОГ БИОДИВЕРЗИТЕТА, РАЗВИЈАТИ И РЕШЕЊА ЗА КРЕИРАЊЕ УРБАНИХ БАШТИ У ГРАДСКИМ СРЕДИНАМА.

*The Danube Transformation Agency for Agency (DTAFA)*¹³, чији су чланови Александра Фрушторфер (*Alexandra Fruhstorfer*), Лена Виолета Лајтнер (*Lena Violetta Leitner*), Еге Кекел (*Ege Kökel*), Солмаз Фаранг (*Solmaz Farhang*), неформална је уметничка група/ заједница и покрет у непрестаном кретању, ангажована на јачању трансформације Подунавља кроз нове сценарије за његов екосистем у време климатских промена. Група комбинује визуелну уметност, (спекулативни) дизајн, књижевност, зоологију и еколошку бригу за будућност Дунава. Занима их како дијалог између уметности, природе, науке и нове технологије ствара могућности за друштвене и еколошке промене. Њихов главни циљ је да зароне дубоко у воде Дунава – да пливају са рибама које насељавају хидросферу, да лете са птицама кроз атмосферу и слушају биљке у биосфери, како би покушали да мисле као све те животиње. Тежећи ка том циљу, *DTAFA* ће отворити канцеларије у

Бечу (Аустрија, Европска унија) и Новом Саду (Србија, ван Европске уније) са циљем истраживања и деловања на проблеме са околином као што су загађење ваздуха и воде, депоније смећа, претерано изрибљавање, губици приноса, опадање биодиверзитета, смањење хидроенергије. Циљ је да се, кроз реконструкцију појма и значаја Дунава, успостави међународна еколошка, културна и научна сарадња између две земље. Пројекат подразумева и прожимање уметности и науке кроз развијање скрипте за машинско учење података, насталих као резултат различитих биолошких и физичко-хемијских анализа површинских вода Дунава, као и отпадних вода у контексту нивоа присутне загађености. Обједињени резултати анализа генерисаће спекулативну, критичку предикцију будућих догађаја уско повезаних са квалитетом површинске воде Дунава за период пред нама. Пут еколошких питања наставља се у репрезентативним локалним институцијама

и галеријама које ће, кроз своје програме, навести публику на размишљање о будућности ових простора. Поред сарадње са Фаром и Голвејом, очекује нас и тематска изложба „3Е: Електроника, Екологија, Етика” у оквиру годишње манифестације *Дунавски дијалози*¹⁴ у организацији галерије „Бел арт”, која је резултат заједничног рада кустоса из Новог Сада и Темишвара – Европских престоница културе 2021 и 2023. Изложба се посебно бави темом екологије која ја актуелизована у времену велике пандемијске кризе у свету и која је учинила видљивијим многобројне проблеме савременог човека. Као што је познато, многи су пандемију вируса ковид 19 метафорички и практично доживели као одговор природе на човекове поступке који, притиснути економским налозима, ремете односе унутар природе. У таквим околностима,

савремена уметност реагује својим етичким и естетским критеријумима. Њен одговор се односи на покушај изналажења основа за „нову нормалност” у актуелном ризичном друштву. Групна изложба у оквиру „Уметничких дијалога Темишвар–Нови Сад”, коју организује галерија „Бел Арт”, представиће уметнике из Србије и Румуније који ангажовано размишљају о начинима наше комуникације, визуелизације, деловања и стварања, те на тај начин представљају катализаторе промене перцепције.

Према извештају Центра за Европске политике на тему екологије и животне средине, наведено је да је јавност неадекватно информисана и недовољно укључена у процесе који се тичу заштите животне средине. Филм, као популарна и приступачна уметност, може да помогне у повећању информисаности грађана

и грађанки о овим питањима, нарочито када се пројекције одигравају у јавним просторима кластера „Обала”. Пројекат *Зелени биоскоп*¹⁵, удружења „Филмски фестивал Слободна зона” из Београда, покренут је како би се развијала еколошка свест грађана Србије. У „Дунавском мору” публику очекује и низ филмских пројекција најновијих остварења документарних и играних филмова на тему екологије и заштите животне средине у Новом Саду и Зони 021. Филмски програми биће презентовани публици у оквиру биоскопа на отвореном, на трговима места кроз које протиче Дунав (Сремски Карловци, Каћ, Петроварадин, Футог и Ириг). Поред документарних и играних филмова, публика ће, у оквиру пројекта *Дунавско море и активизам кроз екран (Јупије – кратке видео-форме)*¹⁶ Удружења грађана „Видеомедеја”, имати прилику да погледа и тридесет кратких видео-форми које се баве Дунавом, али и европским земљама кроз које пролази, приказују различите културе и повезаност народа кроз реку, културно наслеђе Подунавља, разноврсност и богатство живота на реци, преиспитивање односа човека према природи и заштити животне средине кроз метафору Дунава, као највеће али и најзагађеније европске реке. Позив публици да обрати пажњу на еколошке проблеме упутиће и фестивал европског и независног филма *Euro in film 2022*¹⁷ Културног центра Новог Сада, кроз програм „Спасимо планету”. Кластер који спекулише о дистопијским будућностима реке завршава се новом енергијом за садашњи тренутак. Затварамо програме „Обале” и верујемо да отварамо нове перспективе. „Оркестар без граница” (*No Borders Orchestra*), ансамбл у којем свирају музичари са простора бивше Југославије, окупиће педесет музичара који ће одржати концерт у Новом Саду под називом *New energy*¹⁸. У даљој потрази за новом културом заједништва, очекује нас јединствено извођење „Пасторалне симфоније”, Бетовенове оде природи. На програму је и дело угледног хрватског композитора Ивана Божичевића са експлицитном еколошком темом, које ће настати посебно за овај пројекат. Употребом кухињских елемената и воде, уместо перкусија,

као и перформативним чиновима чланова оркестра, ово дело посебно тематизује одређене аспекте еколошке катастрофе: прехранбену индустрију и снабдевање водом. Атрактивни наступ оркестра ће пратити различити интердисциплинарни сегменти, додатни пројекциони ефекти и амбијентална светла. Пре самог концерта, у едукативном делу програма, Марко Лука Зубчић, социолог и филозоф из Центра за напредне студије Универзитета у Риједи, одржаће кратко *Ted Talk* предавање на тему еколошких промена. Крајњи циљ овог пројекта јесте да буде пример региолналне сарадње младих, засноване на вредностима европског и отвореног друштва и да кроз музику стави фокус на глобалну деградацију животне средине.

7/8 – 21/8/2022.

ПРИСТАНИШТЕ

The image features three glass domes arranged horizontally on a dark blue, textured background. The leftmost dome contains a dried, pressed flower with many thin, light brown petals. The middle and right domes contain dried, pressed flowers with more prominent, darker brown petals. The text 'ПРИСТАНИШТЕ' is overlaid in white, sans-serif capital letters across the center of the image, partially obscuring the domes.

ДУНАВ ЈЕ ВЕЛИКА ЕВРОПСКА РЕКА СЛИКА, ЗВУКОВА, РЕЧИ, ТЕКСТОВА И УКУСА. РЕКА КОЈА ЧУВА ТРАДИЦИЈУ ЕВРОПСКИХ ЗЕМАЉА КРОЗ КОЈЕ ПРОЛАЗИ, А ИСТОВРЕМЕНО ДОПРИНОСИ ЊИХОВОМ СПАЈАЊУ И СВОЈУ ОБАЛУ ЧИНИ ДРАГОЦЕНОМ МУЛТИКУЛТУРАЛНОМ СРЕДИНОМ. КРОЗ ПРОГРАМЕ СА СНАЖНОМ ЕВРОПСКОМ ДИМЕНЗИЈОМ НАСТОЈИМО ДА ПРИКАЖЕМО БОГАТСТВО ТРАДИЦИОНАЛНЕ И САВРЕМЕНЕ КУЛТУРЕ ДУНАВСКОГ РЕГИОНА У НАЈШИРЕМ СМISЛУ, ЊЕГОВО НЕМАТЕРИЈАЛНО И МАТЕРИЈАЛНО НАСЛЕЂЕ КАКО БИИСМО ОВУ ЗНАЧАЈНУ ЕВРОПСКУ РЕКУ ПРЕДСТАВИЛИ КАО МЕСТО СУСРЕТА РАЗЛИЧИТИХ УТИЦАЈА. КОНЦЕРТИ, ИЗЛОЖБЕ, ГАСТРОНОМИЈА – НЕКИ СУ ОД САДРЖАЈА КОЈИМА ЋЕМО ПРЕДСТАВИТИ КУЛТУРЕ ДУНАВСКОГ РЕГИОНА И ТО СМЕШТАЈУЋИ ДОГАЂАЈЕ У МАЊА МЕСТА У ОКОЛИНИ НОВОГ САДА, СА ЦИЉЕМ ДА СТВОРИМО НОВА ПРИСТАНИШТА КУЛТУРЕ ПОРЕД НАЈЗНАЧАЈНИЈЕ ЕВРОПСКЕ ПОВЕЗНИЦЕ.

ДУНАВОМ ПЛОВИМО ВАН ГРАДА

И САДРЖАЈЕ ПРЕМЕШТАМО ДАЉЕ ОД ЦЕНТРА. ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЈА КУЛТУРНИХ САДРЖАЈА ЈЕ САВРЕМЕНА ЕВРОПСКА ПРАКСА У КУЛТУРИ, ДЕМОКРАТИЧАН МЕТОД КОЈИМ КУЛТУРА ПОСТАЈЕ ДОСТУПНА СВИМА, И НЕ САМО ТО – ПУБЛИКА ПОСТАЈЕ АКТЕР САМИХ ДОГАЂАЈА, АЛИ И УЧЕСТВУЈЕ У ЊИХОВОМ КРЕИРАЊУ. ВОДЕЋИ СЕ ТИМЕ ДА СЕ КРАЈ ДУНАВА КРИЈУ БРОЈНА МАЛА МЕСТА КОЈА ТРЕБА ОЖИВЕТИ И НАЧИНИТИ ИХ УМЕТНИЧКИМ ПОЗОРНИЦАМА КРАЈ РЕКЕ, ФОКУС ПРИСТАНИШТА ЈЕ УПРАВО НА МЕСТИМА И ЗАСЕОЦИМА КРАЈ ФРУШКЕ ГОРЕ КОЈИ СУ У ТОМ СМISЛУ НЕОТРКIVЕНИ, А КОЈА ЋЕ ПРИВУЋИ ЛОКАЛНО СТАНОВНИШТВО, АЛИ И ТУРИСТЕ, ДА ИСТРАЖЕ ДО САДА НЕИСТРАЖЕНО. ОВИМ ПРОГРАМИМА ДОДАЈЕМО И МУЛТИКУЛТУРАЛНУ ДИМЕНЗИЈУ ВОЈВОЂАНСКОГ СТАНОВНИШТВА И ПРАВИМО ПРОСТОР ЗА КУЛТУРНУ РАЗМЕНУ МАЊИНСКИХ ЗАЈЕДНИЦА.

PHOTO_J. IVANOVIĆ

Платформа дијалога кроз грану визуелне уметности отвара се ка мањинским заједницама региона и отвара простор за интеркултурну размену. Изложба *Изван центра*¹⁹ у организацији Галерије „Бел Арт“ ће представити уметност аутора и ауторки које су у подунавским земљама припадници мањинских народа. На изложби ће бити представљена дела значајних аутора савремених уметничких збивања из држава подунавског региона (Немачка, Аустрија, Словачка, Мађарска, Хрватска, Србија, Румунија, Молдавија, Бугарска, Украјина). Селектори за избор учесника четири изложбе биће српски уметници Дејан Калуђеровић који живи у Бечу, Сомбати Балинт у Будимпешти, Оља Триашка Стефановић у Братислави и Милован Дестил Марковић у Берлину. Избор уметника априори указује на испрелетеност и суживот народа у уједињеној Европи, али

и на функционализацију уметности као кохезионе универзалне праксе. Како би се мањинска уметност представила на местима до којих ређе (ако икако) допире, изложбене активности су усмерене на становнике малих места у околини Новог Сада, локалне фрушкогорске општине и места као што су Сремска Каменица, Сремски Карловци, Черевих и Ириг. Назив изложбе указује на феномен функционисања актуелне уметности, њене продукције и рецепције, изван великих градова – мањи градови, периферије, сеоске средине... То је још једна потврда да се максима Џозефа Бојса „уметност = живот“ данас потврђује у најразличитијим варијацијама – од уметничких, па све до социолошких и географско-просторних појмова и области. Пројекат обухвата четири изложбе, три уметничка догађаја и разноврстан едукативни програм.

Док тежимо да Нови Сад у 2022. години учинимо центром међународног интеркултурног дијалога, на локалу сарађујемо са мањинским заједницама које Нови Сад и његову околину чине мултикултуралним центром сваке године. Тако реализујемо пројекат *Цвет разноликости*²⁰, програм Завода за културу војвођанских Румуна у сарадњи са заводима за културу војвођанских Русина, Хрвата, Мађара и Словака. Програм подразумева радионице и заједнички концерт ансамбала традиционалне музике из пет различитих националних заједница. Основна идеја пројекта је представљање традиционалног стваралаштва националних мањина кроз иновативан приступ на заједничком концерту где ће бити представљено музичко стваралаштво етничких заједница као заједничко стваралаштво настало услед интеркултуралних веза и утицаја специфичних за Војводину, Подунавље и европско тло, где се прожимају различите културе и утицаји који су неизоставни чинилац свакодневнице. Сарадња са мањинским заједницама наставља се кроз пројекат *Културна сваштара*²¹ „Мале срећне колоније” и замишљена је као подстицај за културну интеракцију младих и афирмације ромске културе у кампу поред Дунава. Током трајања кампа биће реализована луткарска представа „Чорори”, према мотивима ромске бајке „Мачке перу веш”; многобројне радионице за развој еколошке свести уз употребу природних материјала на тему реке. Док се децентрализација културе огледа у дистрибуцији саджаја удаљеним од центра уметничке продукције, „Дунавско море“ окупља и пројекте који преиспитују доступност и нематеријалну културну башину сеоских заједница. Суочени са кризом руралног, у оквиру пројекта *Open Village*²², у сарадњи са удружењем „Еустахија”, желимо да славио наслеђе села и руралне заједнице кроз прикупљање прича житеља Хопова (општина Ириг). Овај пројекат се реализује у сарадњи са представницима организација градова европских престоница културе – у Каунасу је то село Запишкис (Zaryškis), а у Ријечи Прапутњак.

А, затим долазимо до Сремских Карловаца, правог културно-историјског драгуља на удаљености од свега десетак километара од Новог Сада, чију историју можемо пратити од почетка 14. века. Сремски Карловци су били поприште важних историјских дешавања. Овде је 1699. потписан Карловачки мир између Аустрије, Пољске, Венеције и Турске, након чега се мења политичка карта Европе, а Карловци постају значајан трговачки центар, али и црквено и образовно средиште за српски народ. Карловачка гимназија је најстарија и до данас једна од највећих српских гимназија, основана 1792. године, а занимљиво је да ју је једно време похађао и Вук Стефановић Караџић, творац српског писма – једног од најсавршенијих фонетских писама на свету. Паралелно су се овде досељавале и бројне немачке породице, што је допринело богатом културном животу овог малог бајковитог града, о чему сведоче и бројни песници који су били везани за овај крај. Најпознатији међу њима је и један од највећих европских песника романтизма, Бранко Радичевић, на чије дело је знатно утицао живот у Сремским Карловцима. До данас су Карловци остали омиљено место Новосађана и Новосађански за бег од градске гужве, у мирну романтичну оазу надомак града, одакле из сваке улице можете пратити трагове његове богате историје. У оквиру титуле Европске престонице културе, у оваквом амбијенту ће бити реализован млади филмски фестивал, покренут од стране уметника и студената махом са Академије уметности у Новом Саду *Карловци Филм Фестивал*²³, са жељом да се филмска уметност врати у Карловце. На обалама реке, на три локације, филмови ће обрадити теме у вези са Дунавом и екологијом. Фестивал реализује МДМ продукција из Сремских Карловаца у партнерству са „Карловачком уметничком радионицом”

PHOTO: J. IVANOVIĆ

КАО РЕАКЦИЈА НА КОМЕРЦИЈАЛИЗАЦИЈУ УМЕТНОСТИ

НАСТАО ЈЕ ЛЕНД АРТ, ПРАВАЦ КОЈИ СЕ УСПРОТИВИО ИЗВЕШТАЧЕНОСТИ И ИНСТИТУЦИОНАЛИЗАЦИЈИ УМЕТНОСТИ И У ТО ИМЕ ПРОКЛАМОВАО МОНУМЕНТАЛНЕ ПРОЈЕКТЕ У ПРИРОДИ И СЛОБОДНОМ ПРОСТОРУ. КАО ЕВРОПСКА ПРЕСТОНИЦА КУЛТУРЕ, ДОНОСИМО ТАКАВ САДРЖАЈ У ЈЕДАН ОД ОМИЉЕНИХ ЛОКАЛИТЕТА ПОРЕД НОВОГ САДА, УЗ ОСВРТ НА ТРАДИЦИОНАЛНА ВЕРОВАЊА И ОБИЧАЈЕ КОЈИ СУ УСКО ВЕЗАНИ ЗА НОВОНАСТАЛА ДЕЛА И ЗАЈЕДНО СТВАРАМО У ПРИРОДИ И ПОД УТИЦАЈЕМ ПРИРОДЕ.

Ленд арт фестивал *Слама фест (Друга шанса)*²⁴ је пројекат удруге „Слама” из Осијека који има међународни карактер, и у оквиру Европске престонице културе реализујемо га у Баноштору. Кроз шестодневну радионицу, гостујући уметници и волонтери удружују снаге и стварају монументалне скулптуре од сламе на одређену тему, а завршница и најатрактивнији део фестивала је спектакуларно спаљивање средишње и највеће скулптуре кроз интерактивни мултимедијални перформанс. По узору на исконски ритуал и у знак захвалности за жетвене плодове, сламната скулптура се спаљивала – на делу је прожимање традиције и савременог уметничког концепта, односно кретање ленд арта ка еколошки освешћеној уметности. У Баноштору нас очекује гостовање студената уметничких академија из земаља региона (Мађарска, Румунија, Босна и Херцеговина, Хрватска). Уметничка дела биће инспирисана флором и фауном дунавског равничарског краја како би скулптуре биле блиске локалном становништву и деци, и како би се савршено интегрисале у крајолик и руралну средину. Затим остајемо на истој локацији и програм остављамо у рукама деце. Нови Сад је познат као српски Амстердам због броја бициклиста – Новосађани и околно становништво бицикл користе као једно од главних превозних средстава, што смо видели као одличан повод да и мале суграђане укључимо у еколошке токове Европе. Деца ће учествовати у креирању *Одморишта за бициклисте*²⁵, у организацији Удружења „Арка”. Њима ће бити задата тема Дунава и дунавског наслеђа, коју ће обрадити кроз цртеже – будуће велике заставе које ће украсити овај локалитет. Баноштор у „Пристаништу” постаје центар креативних капацитета младих, а као Европска престоница културе смо овде видели прилику за указивање на значај еколошке освешћености и њено подстицање код деце.

PHOTO_J. IVANOVIĆ

УМЕТНИЧКА СТРАЖА ИЗНАД ОБАЛЕ ДУНАВА

ПОДЗЕМНИ ПРОЛАЗИ УКАЗАЋЕ
НАМ НА БРОЈНЕ ТАЈНЕ
ПЕТРОВАРАДИНСКЕ ТВРЂАВЕ,
НА КОЈОЈ СЕ НАЛАЗИ ЈЕДАН
ОД НАЈВЕЋИХ ЖИВИХ МУЗЕЈА
УМЕТНОСТИ НА СВЕТУ – ОВДЕ
ПОСТОЈЕ БРОЈНИ ЛИКОВНИ
АТЕЉЕИ, АЛИ И ЧЕСТО ПРОСТОР
ЗА УМЕТНИЧКЕ САДРЖАЈЕ, ТАКО
ДА ПЕТРОВАРАДИНСКА ТВРЂАВА,
КАО ЈЕДАН ОД ТЕМЕЉА ГРАДА,
ИМА БОГАТУ И ВИШЕСЛОЈНУ
МИТОЛОГИЈУ КОЈУ ИЗНОВА
ОТКРИВАМО.

Колективна изложба *Кругови круга* – *Fortress Art Fest*²⁶ доводи нас до Ликовног круга и атељеа на Тврђави, али у једном другачијем, европском разумевању уметничке креативности. Све активности у оквиру узложбе имају за циљ да генеришу нове вредности у погледу стваралаштва, али и синергије у историјски значајном амбијенту. Уметнике ћемо моћи и да посетимо у радном окружењу и да им се придружимо у радионицама, предавањима, перформансима, пројекцијама и концертима.

ШТА КУВАЈУ ЕВРОПСКЕ ПРЕСТОНИЦЕ КУЛТУРЕ

Видећемо у културним станицама широм града, где ћемо дочекати *Куваре у гостима*²⁷ и упустити се у гастрономску авантуру уз локалне куваре, али и гостујуће стручњаке у кухињи, и то из различитих Европских престоница културе. Њихов задатак ће бити да припреме домаће специјалитете на начин како би их припремали у својим земљама. Осим стручне јавности, у овом занимљивом догађају учествују: гастрономи, кулinari, кувари, угоститељи, салашари, винари, произвођачи хране и органске хране и пића и других производа, нутриционисти, сомелијери, сакупљачи лековитог биља, медији, јавне личности, спортисти, лекари, грађани, јавно мњење... На завршној конференцији ће сваки од позваних кувара, уз неки специјалитет из земље из које долази, презентовати своја искуства стечена током претходних седам дана и заједно са домаћином на лицу места припремати одабрани специјалитет. На конференцији ће бити реализован већи број панел дискусија и студија случаја, интернационална ликовна колонија са гастро тематиком, такмичење домаћица из женских сеоских удружења у припремању славских и обредних колача и других традиционалних специјалитета, музички наступи и различите гастро промоције.

МУЗИЧКА ПЛОВИДБА

ПОКАЗАЋЕ НАМ ЗАШТО ЈЕ ДУНАВ БИО
ВЕЛИКА ИНСПИРАЦИЈА НАЈВЕЋИМ
СВЕТСКИМ КОМПОЗИТОРИМА
КЛАСИЧНЕ МУЗИКЕ, ШТА ЈЕ ОНО ШТО
ЈЕ ПОКРЕНУЛО НАЈЛЕПШЕ ЗВУКЕ
СВЕТСКЕ МУЗИКЕ И КАКО, СИМБОЛИЧНО
И ДОСЛОВНО, ДУНАВ ПРЕЛАЗИ СВЕ
ГРАНИЦЕ ЈЕДНАКО ЛАКО КАО И МУЗИКА.

Пројекат *На лепом плавом Дунаву*²⁸ удружења „Живот као инспирација” жели да развије живот на реци уз музику, тачније културне садржаје на местима и пристаништима где борави локално становништво. Концерти класичне музике, у извођењу најнадаренијих ученика музичке школе „Исидор Бајић”, одвијаће се на катамарану који ће пловити Дунавом по унапред одређеној рути (Беочин, Бегеч, Футог, Раковачки залив, Сремска Каменица, Сремски Карловци), у часовима када има највише људи на плажама. Циљ је серија уметничко еколошких итнервенција у јавном простору, на посећеним дивљим плажана и обалама, малим острвима (попут „Мајмунског острва” и некада „Мачковог спруда”) како би се сензибилисали грађани за културне садржаје и развили позитивне импресије ка класичној музици и подунавским земљама које ћемо представити кроз извођење класичне музике композитора из тих земаља (Немачка, Аустрија, Мађарска, Хрватска, Србија).

Даљи низ музичких догађаја, од концерата класичне музике преко цеза до етно звукова, показаше кроз снагу различитих културних и националних заједница, као и кроз занимљива музичка дела подунавских композитора, да је Нови Сад Дунавски регион у малом. Концерт Силарда Мезеија, у оквиру пројекта *Креативне амбасаде и амбасадори*²⁹ откриће нам занимљиве експерименталне музичке изразе. Силард Мезеи је рођен у Сенти, виолину је научио да свира у родном граду и у Суботици, док је студије композиције завршио на Универзитету у Београду. Као виолониста, виолиста, басиста и композитор одржао је бројне концерте у Србији и иностранству. Као композитор је заинтересован за истраживање веза између импровизације и композиције, које укључује елементе цеза и аутентичне традиционалне музике. Његов оркестар, састављен од дванаест музичара, претежно свира импровизовану музику, већином његове композиције. Уметничко и културно наслеђе земаља кроз које Дунав протиче представиће нам *Песме дунавског мора*³⁰, догађај који реализује Лауреат Д.О.О. Идући низводно Дунавом, слушаћемо музику тројице композитора који стварају у исто време, почетком 20. века, Аустријанца Албана Берга, мађарског композитора Белу Бартока и војвођанског, новосадског композитора Исидора Бајића. Извођач соло-песама наведених композитора је сопран Соња Шарић, која тренутно живи на релацији Нови Сад–Сомбор, уз стална ангажовања у европским оперским кућама (Грац, Линц, Салцбург, Париз), лауреаткиња гран-при награде „Марија Калас”. Програм садржи певање на немачком, мађарском и српском језику, што показује различитост земаља кроз које Дунав протиче.

КЊИЖЕВНИМ ТОКОВИМА ДУНАВА

УВЕРИЋЕМО СЕ ДА ЈЕ ДУНАВ НА НЕКОЛИКО НИВОА РЕКА ТЕКСТА И ПОКАЗАТИ НА КОЈИ НАЧИН МОЖЕ И ДОСЛОВНО СПОЈИТИ РАЗЛИЧИТЕ ЕВРОПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ. О ДУНАВУ ЈЕ МНОГО ПИСАНО ИЗ РАЗЛИЧИТИХ ПЕРСПЕКТИВА, ПА ЋЕМО КАО ЕВРОПСКА ПРЕСТОНИЦА КУЛТУРЕ, ЗА КОЈУ ЈЕ ДУНАВ ЗНАЧАЈНА ИДЕНТИТЕТСКА ОДРЕДНИЦА, ПРЕДСТАВИТИ ЈЕДИНСТВЕНУ АНТОЛОГИЈУ О ОВОЈ РЕЦИ: *РЕКА – ЈЕДНА ДРУГАЧИЈА ДУНАВСКА АНТОЛОГИЈА (ЧИТАЊЕ У ГОСТИМА)*³¹.

Ради се о дводневној књижевној конференцији у организацији „Футура публикације“, која ће окупити ауторе српског издања истоимене „Дунавске антологије“. Антологија повезује ауторе и ауторке из региона, а настала је у оквиру пројекта „На Дунаву. Један европски литерарни пројект“ који је конципиран и спроведен у сарадњи Института за историју и фолклор дунавских Шваба (Тибинген, Немачка) и Германистичког института Универзитета *Eötvös-Loránd* (Будимпешта, Мађарска). Ова књига о Дунаву је заиста другачија, јер не доноси само избор текстова који тематизују реку, већ описује њене различите аспекте као што су извор, ритови и обале, рибе и рибари, поводањ, мостове, границе, сутоке, потонула острва, скривена места... Читалац стиче или обогаћује своју слику о Дунаву кроз двадесет и пет поглавља, тематских целина које су уреднице Оливија Спиридон и Едит Кираљ обогатиле садржајима разговора приликом бројних радионица које су одржале током рада на избору текстова. Коначни облик антологије по себи је потврда да се „један тако широки простор како га река пролази, може раскрити и разумети само кроз различите облике сарадње, што је на неки начин и поука коју посредује ова књига о Дунаву“. Планирани учесници конференције о Дунаву као реци текста су: Роланд Инерхофер, Силвија Дражић, Едит

PHOTO: J. IVANOVIC

Кираљ, Владимир Копицл, Слободан Тишма, уз још неколико знаменитих европских писаца које ћемо позвати преко српског ПЕН-центра. После читања књиге и упознавања са њеним ауторима у Новом Саду поглед на Дунав више никада неће бити исти! Једна од активности пројекта је и тројезична (српски, мађарски, немачки) преводачка радионица, у сарадњи са Филозофским факултетом у Новом Саду, која се у раду с полазницима бави узорцима текстова неоавангардне књижевности, настале у подунавском басену шездесетих и седамдесетих година 20. столећа, као и текстуалним прилозима писаца учесника на конференцији. И на крају, спајамо ауторе из различитих Европских престоница културе како бисмо закључили причу с почетка – да је Дунав заиста река текста која се може сагледати из толико различитих димензија. У оквиру пројекта „Уметност на току“, очекује нас књижевни програм који укључује

приче које је приредио по један писац или списатељица из сваке земље учеснице, јер се кроз стапање две уметности желела приказати комплексност и вишеслојност културе Дунавског региона. За књижевност су били задужени: Диетер Лор (Немачка), Лидиа Стајнбахер (Аустрија), Јурај Бришкар (Словачка), Карољ Мехеш (Мађарска), Хелена Саблић Томић (Хрватска), Бранислав Живановић (Србија), Роберт Сербан (Ѕербан) (Румунија) и Палми Ранчев (Бугарска).

ЧОВЕК ЈЕ РЕКА

ПОРУЧУЈУ НАМ ПРОГРАМИ „ПРИСТАНИШТА“ КОЈИ СЕ БАВЕ ВИЗУЕЛНОМ УМЕТНОШЋУ И СТАВЉАЈУ АКЦЕНАТ НА СПЕЦИФИЧНОСТИ И АУТЕНТИЧНОСТИ САМИХ СТВАРАЛАЦА КОЈИ ДОЛАЗЕ ИЗ РАЗЛИЧИТИХ ЕВРОПСКИХ ЗЕМАЉА. УЗ ТО ЋЕМО СТАВИТИ ФОКУС И НА ЖЕНСКО СТВАРАЛАШТВО У ДУНАВСКИМ РЕГИЈАМА, КОЈЕ ЈЕ ЗАСЛУЖНО УПРАВО ЗА МЕЊАЊЕ ТОКОВА У КУЛТУРИ И УМЕТНОСТИ СВОЈИХ ЗЕМАЉА, А КОЈЕ ЈЕ, НАЖАЛОСТ, ЧЕСТО ЗАПОСТАВЉЕНО.

Велика изложба *Art On The Stream/Уметност на току*³² савремених уметника из Дунавског региона покренута је као део званичног програма „Нови Сад – Европска престоница културе”, а путује од Улма, преко Шалабурга, Кошица, Печуја и Осијека, до Новог Сада и Темишвара. Зачеци овог изузетно важног пројекта везани су за изложбу *Der Mensch – Der Fluss* (Човек – Река) која је, након отварања пре десет година у покрајини Баден-Виртемберг, гостовала у свим земљама дуж Дунава. Након ове изложбе уследио је низ различитих пројеката сарадње који је на крају довео до идеје за изложбу „Уметност на току”. Ова иницијатива је понудила уметницима из Дунавског региона платформу за дијалог, размену искустава и сарадњу, истовремено стављајући у фокус разноликост и сличности земаља из ове географске регије. Циљ је био и да се прикаже разноликост самих уметника, па је требало наћи једног уметника старије генерације, једног уметника млађе генерације,

како би се кроз уметност приказала и историја региона (која, између осталог, укључује и раздобље Гвоздене завесе).

Изабрани уметници који учествују у пројекту „Уметност на току” су: Биргит Брандис, Јорг Бајер, Корин Чотицки, Бетина Катингер, Бригида Зубери, Беренис Пал, Хелена Ерибен, Контакт Зона, Рудолф Сикора, Ото Худек, Флора Пертич, Шандор Имрех, Петер Шомоди, Ана Петровић, Владимир Фрелих, Адриен Ујхази, Никола Цафо, Константин Флондор, Андреј Розети, Типриан Бодеа, Козмин Фрунтес, Сорин Скуртулеску, Силвија Ганчева и Јулиан Станкулов. Уметничке радове су изабрали кустоси: Франциска Дегендорфер (Карлсруе), Оливија Жак (Беч), Николас Бернат (Кошице), Петер Шомоди (Печуј), Владимир Фрелих (Осијек), Андреа Палашти (Нови Сад), Сорин Скуртулеску (Темишвар) и Божидар Бојацкиев (Софија). Коначно, оно што је ван центра мора једном да пронађе и своје место у центру! *Приче дунавских жена (Подунавци)*³³ је изложба која се реализује у сарадњи са *Danube Connects* из Улма и која ће бити постављена у јавном простору у центру града – у Улици краља Александра (стаклени панели који иду средином улице). Изложба је резултат пројекта који је окупио партнере из пет земаља (Немачка, Аустрија, Мађарска, Србија и Руминија), конкретније пет градова (Улм, Беч, Будимпешта, Нови Сад и Темишвар) од којих су два града Европске престонице културе. Један део богате историје тих простора је, како се чини, остао у запећку. Кад се гледају називи улица, тргова, кад се посматрају споменици и називи музеја и галерија, приметно је мање жена које су имале једнако значајан утицај на ток и развој културе и уметности Дунавског региона. Ова изложба има за циљ да на видљивом месту, у центру града, скрене пажњу на жене које су прошлости оставиле траг у развоју ових пет градова, као и на жене које то чине данас, у 21. веку. Сваки град ће приказати пет жена у историји које су одиграле значајну улогу за културу и уметност, и пет жена које у овом тренутку својим радом утичу на културе градова у којима живе.

ФИЛХАРМОНИЈА У ПРИСТАНИШТУ

ЗАТВАРА ДУНАВСКО МОРЕ АУТЕНТИЧНИМ ЗВУЦИМА ТАМБУРИЦЕ. ОВАЈ ИНСТРУМЕНТ СЕЖЕ ДО НАСТАРИЈИХ ЦИВИЛИЗАЦИЈА, А ЊЕГОВ МОДЕРАН РАЗВОЈ ЈЕ ДУБОКО ПОВЕЗАН СА ДРЖАВАМА ПОДУНАВЉА. ЗАТО СМО УПРАВО ТАМБУРИЦУ ОСТАВИЛИ ЗА КРАЈ, КАКО БИСМО ЈОШ ЈЕДНОМ ПОДЦРТАЛИ ШАРОЛИКОСТ ДУНАВСКИХ ЗЕМАЉА, АЛИ КРОЗ ТОНОВЕ ПО КОЈИМА СУ ПРЕПОЗНАТЉИВЕ У ЕВРОПИ И СВЕТУ.

Само неколико месеци пре него што је „тамбурашка пракса” уписана у Национални регистар нематеријалног културног наслеђа Србије, у просторијама Месне заједнице Черевих пронађена је тамбура из 1798. године из „Футока”. Мада се тренутно група експерата бави аутентичношћу меморабилије, ова тамбура је, по свему судећи, најстарија на простору Паноније – старија и од најстарије за коју се до сад знало, оне из Осијека из 1847. Томе сведочи натпис на тамбури „У Футоку 1798”, али и чињеница да се место Футог називало „Футок” све до почетка XX века. Ово откриће мотив је за изложбу *Тамбурашко наслеђе – изложба старих тамбурашких инструмената*³⁴, у организацији Музеја Војводине, на којој ће бити представљен шири контекст тамбурашке традиције у Новом Саду и Војводини. Кроз интерконтекстуални приступ презентације нематеријалног културног наслеђа биће изложени материјални елементи тамбурашке праксе, попут инструмената из Збирке музичких инструмената Етнолошког

одељења Музеја Војводине, али и старих фотографија, разгледница и оригиналних партитура. Препознавање тамбурашке праксе као аутентичног нематеријалног културног наслеђа Србије, повод је да се уз звуке тамбурице забављају се све генерације. „Дунавско море” у оквиру пројекта „Нови Сад – Европска престоница културе” био је повод да се уради нешто што нико раније није радио – да се висока вредност европске музичке културе представи у центру Новог Сада, у иновативном виду, кроз стварање мостова између различитих култура, између разних ентитета и матичних земаља, вера и нација. Ти мостови понеће име *Тамбурашка филхармонија*³⁵, а чине је чланови врхунских тамбурашких оркестара из земаља у региону. Светска тамбурашка асоцијација, са седиштем у Новом Саду, кроз овај пројекат ће обезбедити едукацију музичара, диригената, композитора, аранжера и вокалних солиста за тамбурашку музику, као и едукацију за уметнички и музички менаџмент. Тамбура није случајно инструмент који ће у овом музичком спектаклу окупити многобројне музичаре из различитих земаља: она је један од ретких жичаних трзачких инструмената који у свом саставу има цео спектар инструмената – од високог, преко средњег, до дубоког регистра, по дефиницији озбиљних оркестара у пуном саставу. Поред тамбурашких инструмената планирана је и комплетна секција перкусиониста као у класичној филхармонији, као и ритам секција из категорије поп музике. Извођачки корпус употпуниће и репрезентативни мешовити хор од стотинак чланова, имајући у виду да су новосадски хорови надалеко познати по квалитету, вишеструко награђивани на европским такмичењима. Репертоар укључује бисере европске музичке литературе из области класичне, етно и поп музике у обради за Тамбурашку филхармонију.

PHOTO: J. IVANOVIC

СТР. 82	1	LES VOYAGES 22. И 23. ЈУЛ 2022 / ЦЕНТАР, КЕЈ, ШТРАНД НОСИЛАЦ: Фондација „Нови Сад – Европска престоница културе“ ПАРТНЕРИ: Француски институт у Србији	СТР. 86	6	MORTEN JENSEN VÅGEN 29. ЈУЛ 2022 / ШТРАНД НОСИЛАЦ: Фондација „Нови Сад – Европска престоница културе“
СТР. 84	2	РАСПЕВАНИ МОСТОВИ 19 – 23. ЈУЛ 2022 / ВИШЕ ЛОКАЦИЈА У ГРАДУ НОСИЛАЦ: Српска хорска асоцијација	СТР. 87	7	ЕКОТИСАК 22. ЈУЛ – 7. АВГ 2022 / КУЛТУРНА СТАНИЦА СВИЛАРА, ШКОЛА ЗА ДИЗАЈН „БОГДАН ШУПУТ“, ГАЛЕРИЈА „ШОК ЗАДРУГА“ НОСИЛАЦ: Центар за промоцију науке ПАРТНЕРИ: Академија уметности у Новом Саду, Зелени сад, Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду, Француски институт, Аустријски културни форум, Институт Сервантес.
СТР. 84	3	ЏЕЗ НА ДУНАВУ (БРАТСКИ ЏЕЗ ОРКЕСТРИ ЕВРОПЕ) 22–27. ЈУЛ 2022 / ШТРАНД НОСИЛАЦ: Културни центар Новог Сада ПАРТНЕР: Џез академија <i>Glenn Buschmann</i> (Дортмунд, Немачка)	СТР. 88	8	БИОФАБРИКА 22. ЈУЛ – 7. АВГ 2022 / КУЛТУРНА СТАНИЦА СВИЛАРА, ШКОЛА ЗА ДИЗАЈН „БОГДАН ШУПУТ“, ГАЛЕРИЈА „ШОК ЗАДРУГА“ НОСИЛАЦ: Удружење грађана „Реактор“ ПАРТНЕРИ: Школа за дизајн „Богдан Шупут“, Мултимедијални центар „ЛЕД Арт“
СТР. 85	4	THE YOUTH DANUBE BIG BAND 22–27. ЈУЛ 2022 / ШТРАНД НОСИЛАЦ: Културни центар Новог Сада ПАРТНЕР: Џез академија <i>Glenn Buschmann</i> (Дортмунд, Немачка)	СТР. 89	9	МОРА ДА (СЕ) ВАГА 22. ЈУЛ – 7. АВГ 2022 / БЕЋАРАЦ, ШТРАНД НОСИЛАЦ: Ново културно насеље ПАРТНЕРИ: колектив <i>Moradavaga</i> (Португал, Италија)
СТР. 85	5	HOPE IT RAINS / SOINEANN NÓ DOINEANN 22. ЈУЛ – 7. АВГ 2022 / ШТРАНД НОСИЛАЦ: Фондација „Нови Сад – Европска престоница културе“ ПАРТНЕРИ: Голвеј 2020	СТР. 90	10	КАМП МЛАДИХ (ДОБАР ЗА ЖИВОТ) 17 – 31. ЈУЛ 2022 / ШТРАНД И БЕЋАРАЦ НОСИЛАЦ: Инжењери заштите животне средине
			СТР. 90	11	НАШ ДУНАВ КУЛТУРНИ ЦЕНТАР НОВОГ САДА НОСИЛАЦ: Културни центар Новог Сада

СТР. 91	12	ЛИМЕНКА ТЕАТАР 23 – 29. ЈУЛ 2022 / ШТРАНД И ДРУГИ ЈАВНИ ПРОСТОРИ НОСИЛАЦ: Дечје позориште „Чарапа“ ПАРТНЕРИ: Фондација „ <i>ReCan</i> “	СТР. 95	17	EURO IN FILM 2022: СПАСИМО ПЛАНЕТУ КУЛТУРНИ ЦЕНТАР НОВОГ САДА НОСИЛАЦ: Културни центар Новог Сада
СТР. 93	13	THE DANUBE TRANSFORMATION AGENCY FOR AGENCY 22. ЈУЛ – 7. АВГ 2022 / ШТРАНД НОСИЛАЦ: Фондација „Нови Сад – Европска престоница културе“	СТР. 95	18	NEW ENERGY 6. АВГ 2022 НОСИЛАЦ: <i>No Borders Orchestra</i>
СТР. 94	14	ДУНАВСКИ ДИЈАЛОЗИ 22. ЈУЛ – 7. АВГ 2022 / ГАЛЕРИЈА ЛИКОВНЕ УМЕТНОСТИ ПОКЛОН-ЗБИРКА РАЈКА МАМУЗИЋА И МУЗЕЈ САВРЕМЕНЕ УМЕТНОСТИ ВОЈВОДИНЕ НОСИЛАЦ: Галерија „Бел Арт“ ПАРТНЕРИ: <i>EU-Japan Fest Japan Committee</i>; Темишвар: <i>TRIADE</i> Foundation JECZA Gallery, ART ENCOUNTERS фондација	СТР. 101	19	ИЗВАН ЦЕНТРА 8 – 20. АВГ 2022 / КАРЛОВАЧКА ГИМНАЗИЈА, МИХИЗОВА КУЋА, ДВОРАЦ КАРАЧОЊИ, ЗАВИЧАЈНИ МУЗЕЈ ЧЕРЕВИЋ, ПОЏЕМНИ БУНАР, ГРАДИНА НОВИ РАКОВАЦ, ЦРКВА СВ. РУДОЛФА НОСИЛАЦ: Галерија „Бел Арт“ ПАРТНЕРИ: <i>Institute for Art and Innovation</i> (Берлин, Немачка), Аустријски културни форум и Галерија Крањчар из Загреба
СТР. 95	15	ЗЕЛЕНИ БИОСКОП 23. ЈУЛ – 6. АВГ 2022 / КС ЕЋШЕГ НОСИЛАЦ: Удружење „Филмски фестивал Слободна зона“	СТР. 102	20	ЦВЕТ РАЗНОЛИКОСТИ 12. АВГ 2022 / СРЕМСКИ КАРЛОВЦИ НОСИЛАЦ: Завод за културу војвођанских Румуна ПАРТНЕРИ: 33КВ Русина, 33КВ Мађара, 33КВ Словака, 33КВ Хрвата
СТР. 95	16	ДУНАВСКО МОРЕ И АКТИВИЗАМ КРОЗ ЕКРАН 15. ЈУЛ – 31. АВГ 2022 / КС ЕЋШЕГ НОСИЛАЦ: Удружење за видео уметност „Видеоমেдеја“	СТР. 102	21	КУЛТУРНА СВАШТАРА АПР – АВГ 2022 / КАМП „МАЛА СРЕЋНА КОЛОНИЈА“ НОСИЛАЦ: Центар за децу и омладину „Мала срећна колонија“

СТР. 102	22	OPEN VILLAGE 10 – 12. АВГ 2022 / ХОПОВО НОСИЛАЦ: Удружење грађана „Еустахија“ ПАРТНЕРИ: <i>Stichting Bewegend Beeld</i> (Ротердам, Холандија), <i>The House of Activity and Creativity Publicuimtumo stuba</i> (Запишкис, Литванија), Удружење „Прапутњак – културни крајолик“ (Прапутњак, Хрватска)	СТР. 109	27	КУВАРИ У ГОСТИМА 12 – 14. АВГ 2022 / КУЛТУРНЕ СТАНИЦЕ НОСИЛАЦ: Фондација „Нови Сад – Европска престоница културе“ ПАРТНЕРИ: <i>EU-Japan Fest Japan Committee</i> , друге ЕПК
СТР. 102	23	КАРЛОВЦИ ФИЛМ ФЕСТИВАЛ СРЕМСКИ КАРЛОВЦИ НОСИЛАЦ: МДМ Продукција	СТР. 111	28	НА ЛЕПОМ ПЛАВОМ ДУНАВУ 7 – 21. АВГ 2022 / ЛОКАЦИЈЕ ДУЖ ДУНАВА НОСИЛАЦ: Удружење „Живот као инспирација“ ПАРТНЕРИ: Удружење „Породица авантура“ и Музичка школа „Исидор Бајић“
СТР. 105	24	СЛАМА ФЕСТ (ДРУГА ШАНСА) 7 – 22. АВГ 2022 / БАНОШТОР НОСИЛАЦ: Фондација „Нови Сад – Европска престоница културе“ ПАРТНЕРИ: Удружење „Слама фест“ (Осијек)	СТР. 111	29	SZILARD MEZEI - НАСТУП (КРЕАТИВНЕ АМБАСАДЕ И АМБАСАДОРИ) 19. АВГ 2022 / СКЦНС ФАБРИКА НОСИЛАЦ: Фондација „Нови Сад – Европска престоница културе“
СТР. 105	25	ОДМОРИШТЕ ЗА БИЦИКЛИСТЕ 1. ЈУЛ – 8. АВГ 2022 / БАНОШТОР НОСИЛАЦ: Удружење грађана „Арка“	СТР. 111	30	ПЕСМЕ ДУНАВСКОГ МОРА 20. АВГ 2022 / КС ЕЋШЕГ НОСИЛАЦ: Лауреат д.о.о.
СТР. 107	26	КРУГОВИ КРУГА 15 – 28. АВГ 2022 / АТЕЉЕИ НА ПЕТРОВАРАДИНСКОЈ ТВРЂАВИ НОСИЛАЦ: Удружење уметника „Ликовни круг“	СТР. 112	31	РЕКА – ЈЕДНА ДРУГАЧИЈА ДУНАВСКА АНТОЛОГИЈА (ЧИТАЊЕ У ГОСТИМА) 19. И 20. АВГ 2022 / КС СВИЛАРА НОСИЛАЦ: Футура публикације ПАРТНЕРИ: <i>Begegnungen an der Donau. Menschen – Filme – Literaturen</i> (Тибинген, Немачка)

УМЕТНОСТ НА ТОКУ (ПОДУНАВЦИ)

8 – 21. АВГ 2022 / ГАЛЕРИЈА ЛИКОВНЕ УМЕТНОСТИ ПОКЛОН
ЗБИРКА РАЈКА МАМУЗИЋА

НОСИЛАЦ: Фондација „Нови Сад – Европска престоница културе”

ПАРТНЕРИ: Град Улм, Покрајина Баден-Виртемберг

ПРИЧЕ ДУНАВСКИХ ЖЕНА
(ПОДУНАВЦИ)

8 – 21. АВГ 2022 / УЛИЦА КРАЉА АЛЕКСАНДРА

НОСИЛАЦ: Фондација „Нови Сад – Европска престоница културе”

ПАРТНЕРИ: *Danube Connects* (Улм, Немачка)

ТАМБУРАШКО НАСЛЕЂЕ –
ИЗЛОЖБА СТАРИХ ТАМБУРАШКИХ
ИНСТРУМЕНАТА

21. АВГ 2022 / МУЗЕЈ ВОЈВОДИНЕ

НОСИЛАЦ: Музеј Војводине

ТАМБУРАШКА ФИЛХАРМОНИЈА
(ЕВРОПСКИ МОСТ КУЛТУРЕ)

21. АВГ 2022 / ТРГ СЛОБОДЕ

НОСИЛАЦ: Светска тамбурашка асоцијација

ИМПРЕСУМ

Издавач: Фондација „Нови Сад – Европска престоница културе”

Директор: Немања Миленковић

Програмска директорка: Сара Вулетић

Уредници: Немања Миленковић, Владимир Гвозден

Помоћници уредника: Леона Пап, Алекса Николић

Координатори програмских лукова: Лазар Јованов, Милена Јанковић

Дизајн: Мина Алексић, Љиљана Кузмановић

Лектура: Мина Михаиловић

Превод на енглески језик: Никол Бургунд (Nicole Burgund), Марија Протић, Ивана Миленковић

Штампа: „Сајнос” ДОО Нови Сад

Тираж: 1000

Нови Сад, децембар 2021.

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

061.22:008(497.113 Novi Sad)"2022"(083.97)

ФОНДАЦИЈА „Нови Сад – Европска престоница културе”

Љубав: откријмо наше благо / [уредници Немања Миленковић, Владимир Гвозден ; превод на енглески језик Никол Бургунд, Марија Протић, Ивана Миленковић]. - Нови Сад : Фондација „Нови Сад – Европска престоница културе”, 2021 (Нови Сад: Сајнос). - 254 стр. : илустр. ; 23 см. - (Програмска књига за нове мостове! Тврђава мира и Дунавско море ; књ. 4)

Насл. стр. приштампаног превода: Love. - Изворни текст и превод штампани у међусобно обрнутим смеровима. - Тираж 1.000.

ISBN 978-86-80970-05-9

а) Фондација „Нови Сад – Европска престоница културе” (2022) - Програми б) Културне манифестације - Нови Сад - 2022 - Програми

COBISS.SR-ID 51686153